

А. КАСИМЪ
Л. ЛАТЫПОВЪ

مناقبُ ابي حنيفة

صاحبى:

بدر الدين ابن ملا عمران الپاراوى.

غدا مذهب النعمان خير المذاهب
تفقه فى خير القرون مع التقى
ثلاثة آلاف والى شيوخه
كما القمر الوضاح خير الكواكب
فمشر به لاشك خير المشارب
واصحابه مثل النجوم الثواقب

Дозволено цензурою. С.-Петербургъ. 2 Юля 1905 года

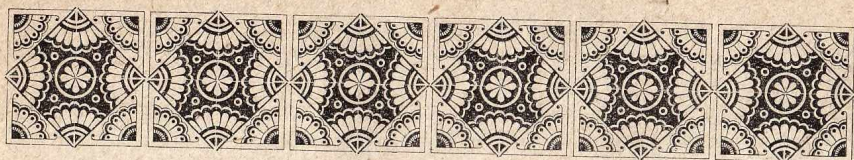

КАЗАНЬ.

Лито-Типографія И. П. Харитоновъ.

1906.

مقدمه

اجتهاد ایدوب ، استنباط ایتدیگی احکام شرعیه سی برلان عملنی التزام (؟) ایتکان کسه گه امامی نڭ ترجمه عالینی، یعنی تاریخ ولاده ووفاتنی، معیشت وترکلیگنی ، علم و عملده گی قومه سی ، و مذهبی نڭ نه دن عبارت ایتدیگنی وسائر علماً عندنده نه درجه آبروی و اعتبارینی، قایک تحصیل ایدوب، قایده تعلیم ایتدیگنی، وتعلم گه نه زمان شروع ایدوب تمام ایتدیگنی وقایوصنفدن یعنی زاهد می ؟ قاضی می ؟ تاجر می ؟ متکلم می ؟ فقیه می ؟ ایتدیگنی وباشقه بویکی احوالنی بلمک واجب اولماسه ده امانه ایت درجه تیموش در دیه ظن ایتک من . اوشبو نڭ اوچونده حرمتلواوقوچیلریمه ، کندم قلیل البضاعه اولدیغم حالک ، ۹۷۳ سنه ده وفات ایدن علامه مفتی الحجاز الشیخ شهاب الدین احمد بن حجر الیهیتمی المکی رحمه الله حضرتلرینڭ ، کتاب الخیرات الحسان فی مناقب الامام الاعظم ابی حنیفه النعمان نام کتاب جلیلنی اصل اتخاذا یئرک وباشقه برچوق کتب معتبره گه مراجعت له ، امامز افضل العلماء الهدی، وصاحب المذهب الاعلی ، وواضع الملة البیضاء ، الامام الافخم ، والفقیه الاعظم ، ابو حنیفه النعمان رحمه الله علیه حضرتلرینڭ احوالندن بعض لرینی یازدم .

جمیع علماً کرام و مجتهدین ذوی الاحترام حضرتلرینی، درست نیت، وچن کوکل ایله دوست کوردیکم اوچون اوشبو کتابمنی یازدقمک ، کثرة غفلة ونسیانندن ، وکوز می صوقر قیلغان قصوراتندن ، امام حضرتلرینی مدح ایده چگم اورنده نقصان نی موهم اولوردای طرزده افاده مرام ایتمش اولسام ، جناب تعالی دن عفو ومغفرت نی رجا ایتدیگم کبی، واقف اولان ذوات کرام دنک مؤاخذه ایتما ملرینی اوتنه من . امام حضرتلرینڭ کندسینه مخصوص کتاب یازوب مدح ایتکاج غیر یلر نی تنقیص ایتکان دیه سوء ظن ایدیلما سون . مقصودم امام حضرتلرینه اسناد ایتدیش

فضائل علمیه و عملیه، و غیر اوصاف کمال ننگ باشقه لردن بالکلی منسلب ایدیکنی میدانغه قویمق توگل در. بلکه اقتداء ایتمش امامز ورثة الانبیادن اولان علماء ننگ برسی، و مذکور اوصاف کمالنی، جامع اولوب، اقتداء ایدرگه صالح بر ذات ایدیکنی آکلاتمق در. اوشبو اوصاف کمال چوک سائر مجتهدندین منسلب اولسون؟ حال بوکه آنلر جهلهسی جناب تعالی ننگ « الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یجزنون » « انما یحشی الله من عباده العلماء » آیات کریمه لری ننگ مصداق لاری، و رسول اکرم صلی الله علیه و سلم ننگ « اختلاف امتی رحمة » حدیث شریفنده بیان و بشاره بیوریلان رحمة اولرق، سبب سعادتیز اولان دین اسلامزه فوق الحد بیوک خدمت ایتمش لرد: اماتة بدعة، احیاء السنة ایتمش ائمه مقتداء بهم لرد اولوب، کلسی مذهب لرنده مصیب، و هر قایوسی ننگ یولی و توتدیغی مسلکی حق و درست در. چوک حق درست اولماسون؟ حال بوکه آنلر « نجوم کبی اولان اصحابه ننگ کیرک قایوسینه اقتداء ایدر ایسه کز هدایت تابارسن » مفهومنده اولان حدیث شریف ایله هدایت اوزرنده اولدقلری خبر بیرلرش، اصحاب کرام رضوان الله علیهم ننگ یولنک، و آنلر ننگ مذهب و مسلک لرنده لردر. ذاتا اول مجتهدین ذوی الاحترام حضراتی برسی، صاحبنی خطاده دینه تانومازلر، فروعات عملیاتنده هر مجتهد کندی علمی ایرشدیکی ایله عملک مختار دیولر ایدی. برسی، صاحبنی لسان ایله مدهده قصور ایتما دکلری کبی افعال لری ایله تعظیمده ده دائم لرایدی: امام شافعی حضرتلری « بویل الوغ برعالم ننگ کندی حضورنده مذهبنه مخالفت بزم شأنیز توگلدر » دیه قبر شریفی قرینده صلوة الصبحنی کندی مذهبنی قویوب امام رحمة الله مذهبی ایله اداء ایتمش در.

حال بویلر ایکن « مذهبنه خطانی احتمال توتسه ده اما صوابدر، مخالفه ننگ مذهبی صواب اولوق احتمالی اولسه ده اما خطادر » دیگان سوز بلهم نه اوچون چقغان سوزدر.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حضرت امامنڭ ولادتى

ولادتندە اختلاف اولسەدە، اما اكثر علماء قاشندە سكسان سنە ھجر يەدە
عبدالملك (۱) بن مرواننڭ خلافتندە كوفە شەرىندە دىئاغە تشرىف بيوروب
«يكن» تاريخ ولادتى اولمش در. نسب شريف لرى، كندى اوغلىنڭ اوغلى
عمر ر و ايتنچە النعمان بن ثابت بن زوطى (موسى وز نندە) بن ماەدر. اهل
كابلدن اولوب، بنى تيم نڭ آزادلى سيدر. بابالردن ثابت اسلاميت اوزرە
تولد ايتمش در. اما مذکور عمر نڭ قرداشى اسماعيل بن حماد نڭ ر و ايتنچە
نسبى: النعمان بن ثابت بن النعمان ابن مرزبان اولوب بابالرمزدن ھىچ
بريسى قل (عبد) اولديغى يوق ديمش در. بونلردن باشقە دخى نسبى
بيان ايدوب، عربى اولديغنى دعوا ايدن لر اولسەدە، كندى اوغل لرى البته
اوز نسب لرنى بيلور لردى، باشقە ارينه اعتبار ايتماش لردر. وعجم دن اولديغى دە
اوغل لردن تصريح ايدامش در. كندى لرى ابوحنيفە در. لغة عراقچە حنيفە
تسميه ايدامش «دواة» قە ملازمت ايتدىكى، كنيه سى ابوحنيفە اولق غە سبب اولشدر.
كم نرسە گە ملازمت وعادت ايدرسە شونڭ برلان كنيه قيلمق عرب آراسنڭ
عادت ايمش (ابوالنظار كى). اما امام حضرتلر نڭ حنيفە اسملى قزى اولوبن،
بلوغ بعدنە كياوگە تابشرونى اون آلتى كون تاخير ايدوب، سوڭرە تاخير نڭ
عفونى قزندن اوتنگانندە، قزى، كنيه سى آڭا نسبة له اولمقنى شرط ايدوب عفو

(۱) دولت امويەدن بشتنچى پادشاه اولوب، مشهور حجاج بد بخت نڭ ولى النعمانى ايدى.
زمانەسنە ممالك اسلاميەنى خيلى توسيع ايتدى ايسەدە، حجاج برلان برابر، ظلميندە يرينه
كيتورديلر. (۸۶) دە وفات در.

ایتمش، بناءً علیه کنیه سی ابوحنیفه اولمش در. حکایه سی ننگ اصلی یوقدر. چونکه امام حضرتلرینک همادتن باشقه بالاسی اولدیغی یوقدر. امام حضرتلرینک اورتاچه بویلی، ماتور قیافتلی، بلیغ سوزلی، ماتور داوشلی، اوستا ماهر سویلاوچی، سریع جوابلی، ادرنلی سویلاوچی، غیرت ووقارلی، اولوب، کیومیده یخشی و ماتور اولدیغی کندیسینک شاکردلریندین روایت ایدلمشدر. کبرک سوزدن سکوت ایتمدیکی کبی، بوش، وعبت سوزلردن غایتده احترام ایدر اولمش در. ایشته، رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم ننگ زمان سعادتلرنده، رسول الله ننگ مجلس وصحبتی برلان مشرف اولهرق علومی آلوبک، صونک کلنلره استاذ و معلم لک ایدن صحابه کرام رضوان الله تعالی علیهم اجمعین ننگ، بودنیاغه و داع ایدوب، قرن اول منقرض اولوب، قرن ثانی اوائلندن، اسلامیت ننگ، الوغ عالملره، و صحابه کرامه ظن اولورلق، ذوات کرامه، احتیاجی بار وقتده، جناب رساله پناه حضرتلرینه معجزه اولهرق امام حضرتلری تولد ایدندی، و صحابه کرام ننگ انقراضندن حزن و کدرده صاغش و تحسرده اولان زمانغه بر قدر تسلی و یردی. اسلامه یا کتا بر حیات و یردی، رسول الله ننگ صدقنی اظهار ایدندی. چونکه رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم، صحابه لرینه امام حضرتلرینک طواچاغی برلان نچه سنه لر مقدم خبر و بشاره و یرمش ایدی. امام حضرتلرینک و رودنی ایماء ایدن حدیث شریف لر اوشبولردر. برنجی: (ابناء فارس دن شوپله ایرلر اولورکه اگر علم ثریا پولدن نده اولسه ده تناول ایدرلر ایدی) ایکنجی سیده: (دنیا ننگ زینتی یوز ایلی سنه ده بتهر) مفیومنده اولغان حدیث درکه، امام رحمه الله مذکور سنه ده وفات ایتدکندن علماء رحمهم الله، اول حدیثنی امام حضرتلرینه حمل ایتدیلر. اوشبولردن باشقه دخی کوب حدیث روایه ایدلمش ایسه ده آنلر ننگ موضوع اولماقی برلان حکم ایتمش لردر. خصوصاً امام حضرتلرینک اسمی و کنیه سی برلان تصریح ایدلمش حدیث لر اصل سز موضوع لردر. ذاتا صحیح بخاری و مسلم ده امام حضرتلرینک ولادتنی مبشر حدیث لر اولدیغی بعدنده اوپله اصل سز حدیث لرگه هیچ ده احتیاج قالمیدر. امام حضرتلرینک فضلنی حدیث ده تبشیر ایدلمش دیه اثبات ایدلما ینچه، کندی

اجتهادی سایه‌سندۀ تابش علمی برلان اثبات ایدلمکک در. حتی که عالم اولدقی بعدنک، علمانی مدحنی شامل اولغان آیات و آحادیثنک جمع سی ناک مصداقی اولور.

علمی

امام حضرتلری کوفه ده تووب، کوفه ده هم اوسمشدر. ابتداء حالنک علم ایله شغل لنورگه، ارشاد ایدوچی اولمادیغندن کسب ایله اشتغال ایتمشدر. لهذا تحصیل علمه سلوکی بیک یاشلی اولمامشدر. شویله نجه سنه لر کسب برلن شغل لندیکی بعدنک، اوزرنده رشد، زکاوة، استعداد، عقل، فطنت، آثاری مشاهک ایتدکندین، جناب تعالی ناک اراده سی بوینچه امام شعبی (۱) حضرتلری، علم یولینه سلوک ایدوب، علماناک خلقه تدریسنه ملازمت ایدرگه، وعلومله اشتغال ایدرگه تنبیه و توصیه ایتمشدر. جناب تعالی ناک، اوشبو امة اوچون بررکن ایدوب خلق ایدیلندیکی اوچون امام شعبی حضرتلرینک نصیحتنی قلبینه محکم اورناشوب، ابتداء علم کلام برلن اشتغال ایک باشلادی. علم کلامک بردرجه گه ایرشدیکه، زمانه سنکگی روافض، معتزله، اباضیه، وباشقه فرق ضاله، امام حضرتلرینه مقاومت و اقامت حجه دن عاجز قالدیلر. بو اثنالرده علم کلامنی اعظم العلوم دیه بلندکندن جامع اولابندیکی اوچون حمد ایتمه کده، وسیاحت ایدوب، مناظره ایدشمکک ایدی. شویله که: فرقی ضاله ناک کوبراگی بصره ده اولدقندن، مجرد مناظره اوچون بصره غه یکرمدن زیاده مرتبه وارب، بعضاً برسنه، بعضاً یارتی سنه، بعضاً برنیچه آی، یاکه کون قالبوب خوارج برلن مناظره قیلور اولمشدر. اول زماننک جدل گه ایث ماهرلرندن اولان معتزله لرننک هر قابوسینه غالب اوله کلمشدر. اوشاندق، کوفه ده اولان روافضلر برلن کوب وقتک مباحثه مجادله لری واقع اولوب، روافض لری قهر واسکات ایتمکی حمد وتشکرینه سبب اولمشدر. شویله کیرهک سیاحت ایدوب، وکیرهک کوفه ده قعود ایدوب مجادله و مباحثه ده دوام ایدر بر وقتده جناب واجب الوجود حضرتلرینک هدایتی ایرشوب سیر رسول الله صلی الله علیه وسلم، واحوال اصحابنی

(۱) عامر بن شرامیل الشعبی در. خلافة عمر دن آلتی سنه صوگره تووب (۱۰۴) ده وفات. بر ایشکان نرسه سنی هیچ اونتماز اولمشدر.

تدبر و تفحص ایدر که باشلامشدر.

« اصحاب رسول الله کمالتی جدل برلن تابمادیلر، بلکه آنار حقایق امورنی
جهله دن گوزل بلدکاری حالک بز شغل لنگان شی اوچون، عمر لرندن بر مینوتنی
صرف ایتمدیلر، اصلا هیچ کم ایله نزاع مجادله ایدشمدیلر، علم جدلگه حوض
قیلمادیلر، اوزلری نڭ مجادله منازعه لری شویله درسون، باشقه لری هم نهی
وتخذیر ایتدیلر، بلکه آنار نڭ بار همت وغیرت لری علم شرایعده فن فقهده
اولوب، علم شرایعده تکلم ایتدیلر، آدملرنی شوگار دعوت ایتدیلر، مجلس لری
و جمعیت لری کشاد ایدوب علم فقهده بحث ایتدیلر، اصحاب عصر لری رسول اکرم
طریقچه امرار ایتدیلر » دیه اویلامقی علم کلامنی قویوب، علم کلامنڭ ار بایینه
ذم ایدرگه، و کندیسی نڭ علم شرایعده الله تعالی اراده قیلغان درجه گه ایرشووینه
سبب اولمشدر. حتی شوندن صوڭ: « بز اولک علماء دییوب یورگان ذات -
لرمز نڭ ظاهر لری اصحاب کبیر اولسه ده، اما قلب لری قاره، کتاب سنه که
مخالفت دن اصلا قورقمای تورغان کهمس لری ایکن » دیمشدر. ایشته بوندن صکره،
کلامنی ذم ایدوب، کتب کلامغه نظر دن مطالعه دن نهی ایدر اولمشدر.
شویله که برکوننی اوغلی حمادک کلام ایلان اشتغالنی کورب نهی وخذیر
ایدوی آرالرنک بویله سوز سویله شورگه سبب اولمشدر:

حماد — عجب! اوزگز، شوک علم کلامنی کونی تونی تحصیل ایدوب،
صکره شونڭ سایه سنک علویت اسلامنی اظهار، فرقه ضالنه نی قهر واسکات،
ایتدکگز حالک بزنی نهی ایدرسز!

امام — البته بز علم کلام برلن شغل لنوب، مکالمه ایدر ایدک، لکن
بز نڭ مباحثه مز، سز نڭ کبیر، خصمنی الزام، وطریق حق دن طایدرو، اعتقادنک
شک وشبهه گه تشووب مضطرب فیلمقی اوچون اولمای، اظهار صواب اوچون
ایدی. هوی، بدعت، دینده عدم مبالاة اولغان اولسه بیزده اصلا مکالمه
ایتمگان بولور ایدک.

امام رحمه الله حضرتلری علم کلامنی ترک ایتدیکی بعدنده، علوم نڭ
غایه و موضوع لرنی تیکشروب، صکره علم اصول الفقهنی قبول ایدوب،

بقیہ عمر فی شول فن ایلان کچرمش ، ونصیب فی ہم االمشدر . روایة ایدر لرکه ، علم کلام ناک فائده سی غایت آز اولدیغی حالده ، صاحبی کلامده کمالنی هم بولسه ده ادب دائره سندن خارج چقروب سویلشمک دن ، کوکلینه یخشی بمان سوزنی آغزندن قاچر مقدین اوز اوزینی منع ایله آلماز . علم ادب ، نحو قرأة ، ناک فائک سی ایسه ، آدم لرگه او گرتمک در شعر ناک فائک سی خصمکنی هجو ، تحقیر ، ایدوب ، یالغانلق ایتمکدر . علم حدیث غایه شریف بر علم اولسه ده عمر طویل غه محتاج اولدیغی برلن برابر ، صاحبی ناک سو حفظندن اوتری ، رسول الله ایتمگانی ، ایتمدی ، یا خود رسول الله ایتمگانی ایتمادی دیه یالغان غه باطوق خطر سی باردی . اوشبو ایسه هلاکتدر . اما علم فقه ناک فائک سی ایسه ، احکام شرعیه نی دلیل لرندن چقاروب عمل ایتمک درکه ، بوندن باشقه دنیا ، و آخرت امری ، مستقیم اولماز و جناب تعالی ناک مرضاسی البته بوندی در دیه فقه برلن شغل لنورگه توتوندیم ، اوقد قچه لذتی آرتا باروب الفتم آرتدقندین عمر م بویچه فقه برلن شغل لندم دیمشدر . ایشته شوندن سوگره علم فقه برلن اشتغال ایله باشلاب ، کتاب الله سنه رسول الله ، اجماع ، هیچ برسی اولمغانک قیاس صحیح ایله مسائل وفروع دینیه نی استنباط واستخراج ایدر صاحب مذهب اولدی . قونی ایرشیدیکی قدر کتاب سنه دن احکامنی استخراج کیر و تورمادیلر ایسه ، علمی ایرشمگانک بلیمیم دیمک دنده اصلا اولماز ، و کیه چیلک دیه صانامز ایدی . شو یله که اختلاف اوزره « ملائکه ناک انبیادن افضل اولوی ، سورهمار ، نجاسته آشاوچی صغر ناک قاپچان پاک اولوی ، ات ناک نه زمان معلم اولوی ، حنثی مشکل ، وقت ختان ، قیامت کوننک مشرک بالالری ناک (۲) اورنی ، دهر نهیه اطلاق ایدیلندیکی » اوشبو سکز نرسه ده بلیمیم دیمشدر . واوشبو سوزی ایله دینده ثباتنی ، وفوق الحد تقوی لغنی اثبات ایتمشدر . استنباط احکامک هم ، اول قرآن غه حدیث متواتر یا خود مشهور گه ، تمسک ایدر ، نص یا که سنه مشهوره اولمادیغی وقتک ، خبر واحد ، ضرورة وقتده رأی و قیاس ایله عمل ایدر اولمشدر . آیه یا که

(۲) ابن عباس رضی الله عنهما حضرت لری « واذا الموءودة سئلت » آیه شریفه سیله معذب

اولماولرینه ذاهب اولمشدر .

حدیث صحیح مقلبلنده اصلاً اجتہادده بولنمامشدر . سنه که شول قدر تمسک ایدر اولمشدرکه ، خبر واحد ، مرسلنک انواع سی ، وحتی خبر مجهولده عند عالی لرنده قیاسقه مقدم اولمشدر . بر حادثهده قیاس ایله عمل ایدرکه مضطر اولدیقی وقت ، حدیث صحیح قه مطلع اولورسه « حدیث وار حادثهده رأی برلن عمل ایک یازدق » دیه اظهار ممنونیت ایلرک « الله تعالی ورسولندین کیلمش خبر اولدیغنده ، بالبعین والرأس قبول ایدوب ، خلافنه اجتہادده بولنمایمز » دیور اولمش در . (۳)

شول قدر وارکه « رأی سز حدیث ، حدیث سز رأی (۴) مستقیم اولماز » قاعده سینه موافقت ایدر اولمشدر .

امام حضرتلرینک ، حدیث ، قرأتنی متعدد ذات لردن آلدیغی روایت ایدلسهده ، اما فقهده استاذی حماد حضرتلریندن باشقهنک خلقه تدریسنده اولندیغی بلنمایدر . حتی حماد حضرتلرینکده مجلسندن آیریلوب فقط کندسی اشتغال ایدرکه اراده قیلسهده ایکی واقعه حماد ابن سلیمان مجلسینه دوامغه مجبور ایتمش و سبب اولمش در :

برکون بر خاتون کیلوب امام حضرتلریندن — خاتونینی طلاق سنی برلان آیرماقی بولغان کمه نه قیلور ؟ — دیه صورمش در . امام حضرتلری جوابنی ایله آلمادقندن مذکوره خاتونغه ، حماد حضرتلریندن صوراب بیلورکه و بلد کچه کندسینه کیلوب اوگراتورکه رجاً ایتمش در . مذکوره خاتوننک هم صوراب کیلوب اوگرنمگی ، امام حضرتلرینک بر نیچه مدت ، ثبات اوزره حضرت حماد مجلسنده اون سنه لر قالمقینه سبب اولسهده کینه ، کندی کندینه اشتغال ایتمش

(۳) کشف الاسرار لعبد العزیز البخاری رحمه الله .

(۴) اهل حدیثنک برسینه سؤال ایتمش لردرکه ، برتویننی ایمگان ایکی صبیده حرمة رضاعیه ثابت می دیوب ؟ « بر ایچاکنی ایمگان ایکی صبی آراسنده حرمت رضاعیه ثابت اولور » حدیثنه تمسک ایله ، حرمتنک ثبوتی برلن فتوی بیروب خطا ایتمش در . رأی فوت ایتدکندن حرمت جزئیة بعضیه که متعلق اولدیغی درکه ایده ممشدر . اهل حدیثدن برسی « بر من استنجاء ایتسه تاش استعمال ایتسون » حدیثینه قاراب بعد الاستنجاء تاش استعمال ایدر اولمشدر . كذلك فقهه رأی قاشنده ناقض وضوء اولمادیغی حالده سنه برلن ناقض در .

کوگلی آرزو ایدر اولمش در. نهایت برکیچنی «ایرته گه در سکه بارام،
 کندی کندیمه شغل لنور گه توتونورم» دیه باتور. ایرته سون پرافداغی
 وارث سز بر قرداشی ناک و فات خبیری ایشیدیلوب، مالنی باروب آلورغه
 مجبور اولور. سفرنده ایکی آی لر یوروب قایتدغنده کندیسندن آتمش
 مسئله صورار لر. استاذندن ایشتماینچه کندی اجتهادی ایله بیردکندن، استاذی
 حضرت همادگه حکایت ایتدکه، قرق سنده اصابت ایدوب، یکریمی سنک خطا
 ایدیکنی کورنچه استاذی هماد مجلسندن آیرلماسقه عهد ایتمش در.

جناب تعالی کمالی برلان خبر بیرمش بر دین، بنی آدمک دنیا و آخرت سعادتینه
 سبب اولاجق بر شریعت، قیامت کونینه قدر محفوظ و مصون اولماقیله بشاره
 ایدلمش، و بنی آدمک دنیا و آخرتده محتاج اولاجق احکام الهیهنی شامل بر قرآن
 کندسینه خدمت ایده چک علماً کرام، ورثه الانبیاء العظام، دن بر آن اولسون
 آیرلمامقی هر نه قدر معلوم و بدیهی اولسه ده، ابوحنیفه اولمایدی، فقه حقیله
 کشف ایدیلهمزدی، دیولاش در.

حتی که علم فقهنی بنی آدمک قوامی اولان طعام و آرزو غه تشبیه ایدوب :
 «علم فقهنی (۱) عبدالله ابن مسعود رضی الله تعالی عنهما چاچدی، (۲) علقمه
 بن قیس، صوغاروب اوسردی، (۳) ابراهیم النخعی اوردی، (۴) همادبن مسلم
 صوقدی، ابوحنیفه تیگرمان تارتدوب اون یاسادی (۵) امام ابویوسفی قامر یاسادی.

(۱) ابو عبدالرحمن عبدالله ابن مسعود، حضرتلری صحابه لر بینده الک افقه و الک اعلم اولوب،
 رسول الله ناک باشماقچی سی اولمش در. مکه ده توغوب، آتمش دن اوزوب، مدینه ده وفاتدر.
 ۸۴۸ حدیث روایت ایتمش در.

(۲) علقمه بن قیس بن عبدالله بن مالک النخعی در. رسول الله صلی الله علیه وسلم زمانده
 تومش، توقسان یاشنده اولدیغی حالده آتمش ایکنچی یلده وفات اولمش در. کورکام تاوشلی
 اولوب، قرأت که ماهر اولدقندین، ابن مسعود رضی الله عنهما حقلرند. «علقمه دنده قرأتی بلمایمن»
 دیمش در. (۳) ابراهیم بن یزید، بن قیس، بن الاسود النخعی در. مذکور علقمه ناک قرداشی در
 ابوحنیفه حضرتلرینگ، هماد ناک استاذی اولوب، شهره دن غایت صافلانوچان، سوراماغان وقتده علم دن
 سویله ماوچان اولمش در. توقسان بش، یاکه توقسان آلتی سنده وفاتدر. (ج) همادبن مسلم، امام
 حضرتلرینگ فقهده استاذی اولوب ۱۲۵ سنده وفاتدر. (۵) ابویوسف یعقوب بن ابراهیم
 قاضی القضاة اولوب منهب ابی حنیفه ده الوغ مجتهد اولوب، بیک بیو خدمت کوسترمش در. امام
 حضرتلرینگ شاکردی در. ۱۱۳ سنده بغدادده وفاتدر. (محمد)

(۱) محمد بن حسن الشیبانی ایک مک یاسادی، اوشبولاردان باشقہ آدملر آشاوی اولدی» دیمش لردر. امام حضرتلرینک علمینک نہ درجه بیوک ایدیکی، کندی سوکنده کلمش اسلامه خدمت لری تیگان علمالرنک سوزلرندن مفهوم اولور.

علماء کرامک امام حضرتلرینه ثنالی

برکمه نک حقدہ سلطان الانبیاء صلی الله علیه وسلم حضرتلرندین بشاره صادر اولغاچ، سوک کلان عالمک اقولینه نهرنه قدر احتیاج اولماز سده، علمینک درجه سنی علی التفصیل بیلورگه مدار اولدغندین، البته نقل ایتمک فائز دن خالی اولماز، برکون شافعی حضرتلری، مالک رحمہ اللہ دن « ابوحنیفه فی کوردگمی؟ » دیه صورار، مالک حضرتلری: « برکمه فی کوردمکه، اگر اوشبو باغانانک آلتون بولماقنی اثبات ایدرگه تلاسه، البته حجة افامت ایدہ بیلوردی» دیمش در. مرادی ابوحنیفه اولوب، علمک قوه سنی اثبات ایتمش در. عبدالله ابن المبارک حضرتلری روایه ایتمش درکه، برکون امام مالک یانینه ابوحنیفه کلوب کردکجه تعظیم ایدوب یوقاری آلور، وچقدغی بعدنک اصحابندن «بوکم» دیه صورار اصحابی بلمایمز دیدکلرنده «اوشبو کمسه ابوحنیفه النعمان در اگر اوشبو باغانانک آلتون بولماقینی اثبات ایدر ایسه، البته حجة افامت ایدر، باغاناده آلتون اولور ایدی» دیمش در سوکره امام ثوری (۲) کیلوب کرور، آنی هم تعظیم ایدوب آلسده امام حضرتلرینک اورندین توبانرک اوترتوب، چقدغی بعدنده عالمکنی وتقوی لغنی ذکر ایتمش در (۳). شافعی رحمہ الله حضرتلرندین: (۴) «فقده عالم بولمقنی اراده ایتکان کمسه، ابوحنیفه

(۱) امام محمد بن حسن الشیبانی، ابوحنیفه، ابویوسف نک شاکردی، اسلام عالملرینک الک الوغ سی در. ابتدا حالنده اولان حساب سز مالنی علم یولینه صرف ایدوب بترمش. ۹۹۹ کتاب تصنیف ایتمش در. ۱۲۳ سنهده تووب ۱۸۹ سنهده وفات اولمش در. (۲) ابراهیم خالد در. بغدادده تووب (۲۴۵) ده وفات در. اولده حنفی المذهب اولوب، شافعی اولمش در. شده فکر وحرندن قان بول ایدر اولمش در. کشف (۳) ابو عبدالله مالک ابن انس الاصبحی در. ائمه اربعه نک ایکنجی سی اولوب، محدث اولمش، وحديث علمنده موطأ اسملی کتاب تصنیف ایتمش در. حدیث ایتکانده طهارة آلور، اورنینه ادب ایله اوترور، صقالنی تارار، توراتنور اولمش در. یورگانده، یولده پاکه آشغوب، حدیث روایت ایدوبی مکروه کورر اولمش در. رسول اکرم صلی الله علیه وسلمنی تعظیم اوچون مدینهده آنقه بنیامش در ۹۵ سنهده تووب. ۱۷۹ ده وفات اولوب، بقیع ده مدفوندر، (۴) محمد بن ادریس، بن عباس، بن عثمان، بن شافع در. ۱۵۰ سنهسی امام ابوحنیفه

واصحابی ننگ مجلسینہ مداومت ایتسون! « آدم لمر فقہدہ ابوحنیفہ ننگ عیالی در »
 « ابوحنیفہ دن عالم کمسہ کوردم » « ابوحنیفہ مذہبنک اولان کتابلرغہ قاراماغان کمسہ
 عالم اولماز، تحقیق آنلرغہ معانی میسر اولمس، بن کندمده محمد بن حسن ننگ
 کتابلرنی مطالعه ایدوب عالم اولدم » دیه روایت ایدلمش در . عبدالله ابن
 المبارک حضرتلری : « ابوحنیفہ دن عالم کمسہ کوردم تحقیق ابوحنیفہ بر آیتدر »
 « اگر رأی گه محتاج اولنسه، مالک، سفیان، ابوحنیفہ گه مراجعت ایدیلنور،
 لکن ابوحنیفہ آنلرننگ عالمرانگی، کورکامراگی اوتکون ذهن لیراگی، فقه
 علمنده تیرانراگی در » « اگر برمسئلهده حدیث تابماز ساق ابوحنیفہ قولی بز گه
 حدیث کبی در » دیور اولمش در . عبدالله ابن المبارک ابوحنیفہ گه اسناد ایله
 حدیث روایت ایتکانده، بعض کمسہ لرننگ مجلسندن اعراض لرنی کوروب شول
 سوزلرنی سویلمشدر : « ای آدمیلر نه اولدیکه سزه امام لرننگ حال لرنی بلماینچه
 حقلارنده سؤادب قیلاسز، عالم، متقی، فقیه اولوب، هیچ کمسہ گه کشف
 ایدلماش علم آثار کشف ایدلندکندین، امام ومقتدابه اولورغہ آندنده
 احق، آندانده لائق برکشی یوقدر.... » صوکره آپیغندن بر آی حدیث
 روایة ایتماز که یمین ایتمش در . امام ثوری حضرتلری : « ابوحنیفہ یانندن
 کیلدم، دیگان کمسہ گه، یریوزنده الگ عالم بر کمسہ قاشندن کلمش سگ »
 دیمش در . دخی « ابوحنیفہ گه مخالفت ایتکن کمسہ، آنلردن دها اعلم وافقه
 اولمق کیرک، لکن آناردن عالم بولمق اتمالی یوقدر » دیور اولمش در .
 برابر حج قیلدقلرنده، امام ثوری حضرتلری، امامنی آلدن یورتوب کندسی
 آرتدن یوروب، اوزلرندن برمسئله صورالسه، امام حضرتلری جواب بیرماینچه
 سکوت ایدر اولمش در . حتی کندسی ابوحنیفہ گه منسوب اولان کتابلرینی
 حفظ ایدر و ابوحنیفہ نی مدخدن کیری تورماز اولمش در .

وفات اولدغی کون دنیاغه کیلوب، ۴ ♦ ۲ سنهسنده وفات اولمش در . یدی یاشنک ایکن قرآن
 شریفنی حفظ ایتمش در . ادیب، شاعر، فقیه، اولوب، ائمه اربعه ننگ برسی اولمشدر . صبی وتتنک
 یتیم اولدقتدن غایت فقیر اولوب، حتی قارا قلم کاغذ آلورغہ قدر تی اولمادقتدن اوگردیکنی
 سولکلارگه یازار اولمش در .

امام ثوری حضرتلری، شوپله برکشی درکه، آنک حقنده ابویوسفی حضرتلری: «امام ثوری اهل بلدینک متبوعی، وکندسی غایه علمگه تمسک ایدوب، رسول الله صلی الله دن ثابت اولمغان ایله عملنی، اصلا تجویز ایتماز، نسخ و منسوخنی علمده جمله گه سبقت ایدوب، علماً کوفه دنده کوبسی ننگ متبوعی اولمش در» دیمش در.

اوزاعی (۱) ایله ابن المبارک ننگ مابینده برکوننی شوپله، مکالمه واقع اولدی: اوزاعی - کوفه ده ظهور ایدن ابوحنیفه ایله مکنی مبتدع کهدر اول؟ ابن المبارک حضرتلری جواب بیر ماینچه، مشکل لکن غایت معقول روشچه حل ایدلنمش مسائل نی کورسئدیکنده، اوزاعی النعمان بن ثابت قه منسوب اولدقنی کورنجه - بوکم در؟ دیو سوال ایدر. ابن المبارک - عراقده یولقدیقم بر شیخ در.

اوزاعی - اوشبو شیخ، مشایخ بیننده اگ عالم هاذق بولمق کیرک، امکانی بولغانده باروب موننگ مجلسنده اولنورغه تروش!

ابن المبارک - اوشبو شیخ، سننگ مبتدع دیدیکنگ، ومنی آندان منع ایتدیکنگ ابوحنیفه در، صوگره اوزاعی، ابوحنیفه ایله مکه مکرمه ده یولقوب، مسائل مذکوره نی ابن المبارک یازغاندن نجه درجه آرتق ایتوب تقریر ایتدیکنی کورگاج، ابن المبارک که دیور: - ابوحنیفه ننگ علمینه وعقلینک تیران لگینه تحقیق غبطه ایتدم. ایش دیمش برلان حقنده غی سوطن لرم اوچون استغفار ایدوب، مجلسینه ملازمت ایدر که سکا توصیه ایدرم. احمد بن (۲) حنبیل،

(۱) عبدالرحمن بن عمر الاوزاعی ۸۸ سنهده دنیاغه کیلوب ۱۵۷ ده بیروت مونچا سنهده وفات بولمش در. فقیه عالم زاهد اولوب سکر مگ مسئله گه حفظندن جواب بیرمش در احیاء لیل قیلیق، قهقهه کولمک عادات شریفه سنندن اولمش در. (۲) ابو عبدالله احمد ابن حنبیل الشیبانی. ائمه اربعه ننگ بریدر. ۱۲۴ سنهده بغدادده تووب ۲۴۱ ده بغدادده وفات. فقیه محدث اولوب علم حدیث ده مسند کتابنی تصنیف ایتمش دور. بش کره حج قیلوب. اوچوسنی یایاو اداء ایتمش. خلق قرآن مسئله سنی قبول ایتدکندین معصتم بالله ۲۹ قامچی اورمش در وفاتندن ۲۳۰ سنه صوگره قبری آچلوب تنی، وکفنی چرمامش سلامت نابولمش در. رحمة الله علیه رحمة واسعة.

حضرتلری: « زهد، ورعه، و آخرت نی اختیار ایدو باینده، هیچ کم ابوحنیفه درجه سینه ایرشماز، منصورنک قاجی آچی لارنی تحمل ایتدی، اماشبهه لی اولان قضائی قبول ایتمادی» دیمشدر. مکی بن ابراهیم حضرتلری: « ابوحنیفه، زمانه سی نك الك برنجی عالمی در» دیمشدر. مسعر حضرتلری: « الله تعالی حضرتلری برله، کندسی آراسنده ابوحنیفه نی قیلغان منگه خوف بولماز دیه رجاء ایده من» دیمشدر.

عیسی بن یونس حضرتلری. « ابوحنیفه گه اطالہ لسان ایتکان کمسه نی تصدیق ایتماکز، والله بن ابوحنیفه دن عالم کمسه کورمدم» دیمشدر. معر حضرتلری: «فقده سویلووده، قیاس قیلوده، حدیث، شرح ایتوده، ابوحنیفه دنده معرفت لینی کورمدم، الله تعالی نك دین نه، شك لی برشی نی قاتناشدرودن ابوحنیفه قدر صافلانوچی اولماز» دیمشدر. (۱) فضیل حضرتلری: «ابوحنیفه فقه برلان مشهور، ورع وتقوی لق برلان معروف کیجه کوندز علم اوگرتمک که صابر بای کمسه اولوب انفاق برلان هر کم قاشنده معلوم، آز سوزلی، حلال حرام ده حق برلان سویلر سلطاندن قاچار بر ذات در» دیمشدر. ابو یوسف حضرتلری «امام حضرتلرنندن ایشتمکه، استاذم حماد اوچون هر نماز صونکنده آتام آنام برلان دعاء قیلامن دیور ایدی، مینده آتام آنام دن نك ابوحنیفه گه دعاء قیلامن» دیمشدر. دخی: «فقه، عمل، یومارتلق، انفاق، اخلاق حسنه، برلان زینت لشمش ابوحنیفه، اوتکان لرننک خلف لری اولسه ده، کندسینه خلفی قالمادی» دیمشدر. اعمش دن بر مسئله صور اقلرنده: «اوشبونک جوابنی النعمان بن ثابت بیلور» جوابنی بیرمشدر. ابن المبارک حضرتلری: حسن بن عمارنی کوردم، امام حضرتلرینک ایار اوزانگی سنی توتدیغی حالده «سندین سریع جوابلی، صابر، فقهده بلیغ سویلاوچی برذاتنی کورمدم، واللہ سن فقیه لرننک سیدی سئک،

(۱) فضیل بن عیاض بن مسعود التمیمی سکسان یاشنده اولدیغی حالده ۱۸۷ سنهده مکه مکرمهده وفات دور. «قرآنی آغغارغان کمسه، علوم اولین و آخرین نی جامع کمسهدر» دیو اولمشدر.

سکا سوطن ایدو چیلر، مجرد حسدلر ندر « دیوب ایتددر دیمش در. بر کوننی عیسی بن موسی برلن برابر تور دقلرنده منصور یازینه ابوحنیفه کیلوب کروب شوپله، سوز سویلانور:

عیسی — یا امیر المؤمنین اوشبو ذات دنیا نك الك بر پی عالمی در .
منصور — یا امام، سن علمنی کملر دن آلدك؟
امام — عمر، علی، ابن مسعود رضی الله تعالی عنهم نك اصحاب لرندن آلم.
منصور — خیر علمده اوشا نچلی کمسه ساك.

حلف بن ابو ایوب حضرتلری: «علم الله تعالی دن نبی مز محمد علیه السلامه، و آندن اصحاب رضی الله عنهم گه، و اصحابدن تابعین گه، من بعد ابو حنیفه و اصحابینده ویرلدی، ایسته سه رضاء اولسون، ایسته سه آپیغ لانسون» دیمش در. امام جعفر الشیرامازی، شقیق باخی دن: «ابوحنیفه بنی آدم نك تقوی راعی، و عابدراگی، دین ده احتیاط ایدو چیلرنك اقدمراگی اولوب، الله تعالی نك دیننك رأی برلن تکلم دن غایت احتراز ایدوب، علمده بر مسئلهنی وضع اینچك ولورسه، اصحابنی جمع ایدر هر قایوسندن فکرنی سویلاتور، هر قایوسی شریعت که موافق دیر اولسه لر، اوشبو مسئلهنی، فلان بابقه یاز گز دیر اولمش در» دیگان سوزنی روایه ایتش در،

ابن الهبارك حضرتلری، امام رحمه الله فی مدحه اوشبو شعرنی اوقومشدر:

لقد زان البلاد ومن عليها * امام المسلمین ابوحنیفه
یا حکام و آثار وفقه * کایات الزبور علی صحیفه
فما فی المشرقین له نظیر * ولا فی المغربین ولا بکوفه
یبیت مشمرا سهر اللیالی * وصام نهاره لله حنیفه
فمن کأبی حنیفه فی علاه * امام الخلیفه والخلیفه
رأیت العائبین له سفاها * خلاف الحق مع حجج ضعیفه
و کینی یجل ان یؤدی فقیهه * له فی الارض آثار شریفه
وقد قال ابن ادریس مقالا * صحیح النقل فی حکم لطیفه
بان الناس فی فقه عیال * علی فقه الامام ابی حنیفه

فلعنۃ ربنا اعداد رمل * علی ر قول ابی حنیفه

مضمونی : « ابو حنیفه صحیفه لر گه یازلمش آیات زبور کبی، اولان فقه، واحکام برلان، شهرلرنی و آنکغی خلق لرنی تحقیق تزیین ایتدی. کوفه ده حتی مشرق مغرب ده آنک نظیری یوقدر. اول ابو حنیفه جناب تعالی دن قورقوب، کوندزن روزه، کیچن او یاغ تر و ب اجتهاد ایتمکک دور. اولوغ لقه ابو حنیفه در جه سیننه ایرشمش کسه، خلق و خلیفه گه امام اولمق غه البته لائق در. آنی عیب ایدن لرنی دلیل و حجت لری ضعیف، اوز لریده احمق اولوب، حق غه مخالفت ایدر کوردم. یر یوزنده آثار شریفه سی اولان بر فقیه نی اذا، ایتمک هیچ جائز اولور می؟! ... حال بوکه آنک حقنده محمد بن ادریس الشافعی : « آدم لر فقه ده ابو حنیفه نك عیالی در » دیمش در. ابو حنیفه گه مخالفت ایدن کسه، جناب تعالی دن یراق لوق کسب ایتمکک در، دیمک در.

خلاصه، امام رحمه الله تعالی نك مدعی فقط اوشمولر دن عبارت اولمای، بلکه آنک حقنک یاز لغان سویلنگان سوزلرنی نقل ایتمک اوچون جلد لر برلان کتاب توتورمغه محتاج اولنور. کندیسنی کورب بر آرمصاحبت ایتکن کسه. یا که وضع واستخراج ایتدیکی مسائله عناد و تعصب دن باشقه مطالعه ایدن کسه، کندیسینه حسین ایتوب علمه تقریده جهله دن تفوق ایتدیکنی اعتراف ایتماینچه کچه ممش در. مناقبنی حاوی کتاب لر کندی اصحابی طرفندین یاز یلدیغی کبی، غیر ی مذهب ار باینگده کوبسی طرفندن مدح لر سویلنمشدر. ابو حامد حجة الاسلام الغزالی (زانک تشدید برلان او قومق غلطدر) حضرتلر نك، اعیاء العلوم نی مطالعه ایدن ذات لره غنی دگلر.

امام حضرتلر نك عقل، فراست و ذکاسی.

ابن المبارک حضرتلری : « ابو حنیفه دن عاقل آدم کورمدوم » دیمش در
 علی بن عاصم حضرتلری : « ابو حنیفه عقلی ایله ، اهل ارضنک یارمی نك عقلی اولچانسه البته ابو حنیفه عقلی راجح اولوردی » دیمشدر بر کوننی هارون الرشید خلیفه عندنده ذکر ایدلنگاچ، ترحم ایتدکن صوگره « آدم لر باش کوزی برلن

کورمگانی عقل کوزی برلن کوررایدی « دیمشدر . محمد بن عبدالله الانصاری :
 « ابو حنیفه نڭ عقلی ، سویلشدکنده ، یوردکنده افعالنده معلوم اولور ایدی »
 دیمشدر . ابو یوسف حضرتلری : « عقل و مروءده ابوحنیفه دن کامل بر کمسه
 کوردم » دیمشدر . امام رحمہ اللہ نڭ اوغلی حماد ، ابن المبارک دن : « برکوننی
 امام حضرتلری مسجدده اوتورمش ایکان ، توبادن اولوغ بریلان توشار ، امام
 حضرتلری قاوشامای اوزگارمای ، حتی اورنوندن بیله قوزغالمای ، قل لن یصیبنا
 الا ما کتب الله لنا ، آیة شریفه سیننی اوقویاراق ، صول قولی برلن آلوب ارغطور »
 دیو روایت ایتمشدر . شافعی حضرتلری : « ابو حنیفه دن عاقل آدمنی هیچ
 برخاتون توغدمادی » دیمشدر . بکر بن حبیش : « ابو حنیفه عقلی برلن
 اهل زمانی نڭ عقلنی جمع ایدلسه امامنڭ عقلی ، البتہ راجع اولور ایدی » دیمشدر .
 ابوحنیفه نڭ فضائل علمیه و عملیه سنی کورردای کوزدن مجروم اولان بر بیچاره سی
 الزام اوچون ابو حنیفه دن صورار :

— جنت فی رجاء ایتمی ، ناردن خوف ایتمی ، میتہ آشاب رکوع سجود سزغماز
 اوقی ، کورمدیکی شی ایله شهادة بیروب ، یهود نصاری نی تصدیق ایدر ، حقیقه
 آچیغ ایتوب ، فتنه نی سویار ، رحمة دن قاچار ، اولغان بر بعل حقنده نه دیپورسک ؟
 امام — صورادقڭ اون شی نی کندک بیلورسکمی ؟
 منکر — خیر بلمایورم ، فقط موندانده عجب برشی کورمدیکم اوچون
 سندن صورارم .

امام — « بوصفة ایله موصوف بر رجل حقنده نه اویگز بار ؟ » دیو
 (اصحابندن سؤال ایدر) .

اصحابی — صفة کافر ایله موصوف اولدقندن البتہ یاوز بر آدمدر .
 امام — (تبسم ایدهرک) بو کمسه حقا اولیاء الله دندر . اگر بو کمسه نڭ
 اولیاء الله دن ایدیکنی بیان واثبات ایتسام ، مندن واصحابندن تلکنی طیارسکمی
 دیه سائل منکردن عهدایستار .

منکر — بیان ایدرسکڭ البتہ توبه ایتوب تلمنی طیارچاغم .
 امام حضرتلری : « اول رجل جنت فی رجاء ایتماز ، الله تعالی نڭ رضاسنی

ایستار، نارنگ ر بسندن قورقار، میته بالی آشار، رکوع سجودسز جنازه نمازی او قور، الله تعالی ننگ وحدانیتی بی و پیغمبرنی کورمدیکی حالده، وحدانیت وحق لوق برلن شهادت بیرر. موت حق اولسه ده سوماز، مال ولد فتنه اولسه ده سوار، یا کفر رحمة اولسه ده قاجار، لیست النصارى علی شی دیگان قول لرنگ یهودنی، لیست الیهود علی شی دیگان قول لرنگ نصاری نی تصدیق ایدر» دیگاچ منکر — (توروب امام حضرتلرینک ما کلا یندن اوبه رک) شهادت ایدر مکه سن حق لقه ده سگ، دیور.

بر وقت ابو یوسف حضرتلری مر یض اولدقنک، امام حضرتلری «اگر امام ابویوسف وفات ایتسه، یر یوز نده آنگا صاف اولورلق کمسه بولنماز» دیمش در. سوگره امام ابویوسف حضرتلری، آورولرندن شفایاب اولوب، کندسینه مخصوص بر مجلس علم، یاصاب وجوه ناس آنگار میل و صرف اولندیغنی ایشتنجه، بر کمسه گه «برر جل ایکی درهم اجره برابرینه کولما کینی بر قساره بیرر. سوگره اول مرتبه کولما کینی طلب ایتدکنده قسار انکار ایدوب، ایکنچی مرتبه طلب ایتدکنده یوغانی حالده بیرر، شول قسارغه اجره بیرلورمی؟، یا یوقمی؟» دیو ابویوسف رحمة الله دن صورارغه امر ایدر. وعلاوه اجره لازم دیسه ده لازم توگل دیسه ده، خطا ایتدک دیمه سنی تآکید ایدر. رجل مأمور، امامک امرینی یرینه کیتورر، خطا ایتدک دیمه سینده فالدرماز. نهایت ابویوسف امام حضرتلرینه کیلور، مابین لرنده شویله مکالمه واقع اولور: امام — سنی مگا کیترگان، البته قسار مسئله سی اولمق کیرک ابویوسف — البته! مشکل مسئله در.

امام — سبحان الله، کندسی مخصوص مجلس علم کشاد ایدوب، آدم لره فتوی بیررگه اوتورغان بر کمسه اجاره دن بر مسئله نی بلمامک اولورمی؟! ابو یوسف — آرتق عجز منی بلدم، او گره ته کور.

امام — غصب بعدنده یوغان اولسه، کندسی او چون یودیغیچون اجره بیرلماز. اگر غصب دن مقدم (الک) یومش اولسه، کیوم صاحبی او چون یوغان اولدقندن اجره لازم اولور.

كونلرڭ بىرنده، بىر كەسە، بىكى قىزىنى بىكى بىر توغمە قىرداشكە تزويج ايتماسىلە، ولىمەسىنە، (طوبىنە) علمالار بىرلان بىر بىر امام حضرتلار نىدە دعوت ايدىر. اثناء اكل دە مۇضىف (داعى) آه اوه ايدوب چىقار دە، دىور:

— بىكى كىياو، خىطالىق بىرلان قىرداشى نىڭ خاتونى بىرلان، زىفالىق ايدوب حتى دخول ايتمىشلىر . . .

سفىان — زىفالىق ايتسە نە اولمش، ھىچ ضرر يوقدەر. بونىڭ نىظىرنىدە امىر المؤمنىن على رضى الله عنہ: «دخول ايتكان خاتونىنە مەرىنى بىروردە، كىندىسىنىڭ خاتونىنە قايتور» دىە ھىكەم ايتمىش ايدى. مجلس دە حاضر اولانلار ھىب تىسىن ايدىرلار، فقط ابوحنىفە رىمە الله سكوت ايدىر.

مسعر — (امام حضرتلارنىنە) يا ابا حنىفە فىكرىكى بىيان ايت؟

سفىان — بو ھىكەم گە مۇخالىفەت ايدىر دىە ظن ايتمام . . . امام حضرتلارنى كىياولارنى حضورىنە آلۇپ:

— خىطالىق بىرلان زىفالىق ايتمىش خاتون لىر كىزنى يارانتورمىسىز؟

كىياولار — البتە يارانتورمىز.

امام حضرتلارنى؛ ھەر بىكى سىندىن، نىكەتنىڭ اولغان لىرنى تىلاق ايتدىر بىر، زىفالىق ايدىلەنمىش خاتون لىزىنى تزويج ايدوب ياڭا بىر ولىمە بىرلان امر ايدىنچە، مجلس دە حاضر اولان خىلق امام حضرتلارنىڭ زىكوتىنە ھىران قىلورلار. حتى مسعر: «ابوحنىفەنى يارانتىدىغىم اوچون مىنى لوم ايتىگىز» دىە رىك، امام حضرتلارنىنى اوبار، وسفىان رىمە الله سكوت ايدىر. كونلرڭ بىرنەدە اچلىرنەدە امام حضرتلارنى بولمىق بىرلە كوفە علماسى بىر جنازە گە حاضر اولورلار. مىت نىڭ آناسى، فوق اىلدى سوكلنى بىر بالاسى نىڭ غائب (وفات) اولدىقندىن، عقلىدىن شاشىرا يازوب يوزى، باشى آچىق ھالىدە، علمالار بىر بىرلەدە جنازە گە چىقار. زوجىنىڭ طبعى ھىسدە، وھىجالتى كىلوب، بوىلە سوز باشلانور:

زوج — قايتماساڭ، تىلاق ايدىر گە يەمىن ايدىرم

خاتون — جنازە او قومىنچە قايتسام، جەمىع قىل لىرم آزاد اولسون.

جنازە گە حاضر اولانلار بىر سوز ايتماينچە سكوت ايدىرلار. زوجنىڭ آناسى

ابوحنيفه دن واقعه نڭ مسئله سنى سؤال ايدر. ممكن اولورسه حانث اولماولر ينى رجا ايدر. ابوحنيفه رحمه الله حضرتلر يك، زوجنى جنازه اوقوتد قدين صوگره خاتونينه رجوع ايله امر ايدوب، هيچ برسى حانث اولماولر ينى بيان ايدر. شول وقتده ابن شبرمه ابوحنيفه حضرتلر ينه: «سنڭ كى علمده مشقت سز كى ميهي تودرودن خاتون لر عاجزلردر» ديمشدر.

ابن المبارك حضرتلر ي، ابن شبرمه برلان ابوحنيفه رحمه الله دن اوشبو مسئله نى صورمشدر:

ابن المبارك — (ابوحنيفه دن) بر كى سنڭ ايكى درهمى باشقه بر كى نڭ بر درهمى برلان اختلاط ايدوبن آرالردن ايكى سى غائب اولسه قالغان بر درهم كى مگه اوله بيلور؟

امام — قالغان بر درهم ايكى سنڭ آراسنڭ ائلائا بولنور.

ابن المبارك — (ابن شبرمه دن) عىن شول مسئله نى صورار.

ابن شبرمه — بوندن لك بر كى ميه دن صورديغڭ وارمى ايدى؟

ابن المبارك — ابوحنيفه دن صوراب، ائلائا بولنديكى بلمش ايدم.

ابن شبرمه — خير امام خطا ايتمشدر. ضائع اولغان ايكى درهم نڭ برسى، معين ايكى درهم صاحى نقى توگلمى؟! شولاى اولسه، قالغان بر درهم مابين لرنڭ برابر بولنور.

ابن المبارك — ابوحنيفه گه يولقغاچه ابن شبرمه نڭ سوزنى صحىح ديوب يوردم، ايسده «عقلى، اهل ارضنڭ نصفى نڭ عقلىنه راجع اولورلىق بر كى ميه كى ميه نڭ فتوى سنى تصحىح ايتمازمى؟ هيچ!

ابوحنيفه — ايكى كى ميه آچهار ينى قوشسا، مابين لرنڭ مشترك اولمازمى؟ مشترك اولورسه ايكى درهم صاحبينه ايكى نڭ بر درهم صاحبينه بر نڭ، اولوب غائب (ضائع) اولان درهم هر ايكى سى نڭ حصه سنى آلوب، ضائع اولور. امامنڭ كورشى سنده بريك اويلانمڭ ايتساد كنده، قز بپروچيلر طاقتدين آرتق مهر صورامقلىرى بپچاره نى امام حضرتلر ينه مشاوره گه كورگه مجبور ايدر. امام حضرتلر ي استخاره بعدنك اويلانمڭ برلان امر ايتسه ده، كل مهرنى بپرميچه

قز يانيغە يتودن يىكتنى منع ايتىدكلرنىدىن تىكرار امامغە مارجعت ايدوب، « قرض آلوب مەرىنى وفاء ايت» مشاورە سنى آلوب چغار. يىكت آلدقم قرضنى نچوك ايتوب تولايىم ديو حىسرة اوتون يوتقاندە، امام حضرتلر يىنك علمى ثمرە سىندە، آلدقلىرى مەرلر يىنى بابالرى كىرى قايتە رورلر. چونكە امام نك اشارە سىنە بىئە يىكت خاتونى برلان برابر، يراق ھىجرە ايدە چىگنى فاش ايتىدىنن امام بابالرى حضرتلر يىنە كىلوب: « ايتسە زىنھار كىتە سون آلدقمز مەرنك بار چە سنى قايتە رامز » دىمىش لىر ايدى اوشبو سوزنى ايشىنكچ يىكت شول قدر ايرى كىنلادىكە، حتى امام حضرتلرى: « بىرر جىل گە دىن برلان اقرار ايتدىر بىرم، آخر ەمر كئا قدر سقر امكانى قالماز » دىە تھوىف ايتماز سە « مەرىنى ردايتولر يىنە گنە رضاء اولمايەن، زىيادە وىرمك لىرىنى شرط ايدە مەن « دىما كچى ايدى بىر كەسە نك: « خاتونم مەن برلان سويلشمايىچە، آندىن لك مەن آكار سويلمام » دىە يىمىن ايتىدىكە مەن سويلماز ايساك سىندىن لك مەن سويلمام » دىە خاتونم دە يىمىن ايتىدى دىد كىندە، امام حضرتلر يىنك: « اوبىل ايسە ھىچ ضرر يوقدر، قايت سويلەشكز ھىچ بىر كز ھانىث اولماز سىز » دىدىكى سقىان ثورى گە ايشتىلوب، آچىغلانوب ابو حنىفە يانىنە كىلما كىنە سىب اولور.

امام حضرتلرى: « زوچىنك يىمىنى بەدىندە، خاتون نك يىمىن ايتىمگى، زوچدىن اول تىكلم اولوب، زوچىنە سويلشونى مباح ايتىدى، زوچى بەدىندە خاتون البتە سويلشە بلور » دىد كىندە، امام حضرتلر يىنە ھرامنى ھلال ايسەك... » كىبى عتاب ايدە چىك سقىان ثورى حضرتلرى: « ھر قايومز آندىن غافل اولمش علم يالغز سكا كشى ايدلمش ايكان! » دىە ھىرتدە قالور.

بىر كەسە — يا امام كومانك آقچامنك اورنونى اونوتدىم نچوك تايىم؟
امام — بىلمام نە اشلىرسك، فقە مەسئەسى اولما دىغىدىن بىندە بىرشى دىە بىلمام، فقط كور كام طھارت آلوب تون بوى نماز اوقور ايسەك، شىطان توزە آلمايىچە البتە ايسكا توشورور دىە ظن ايدەم!

مىدكور كەسە، تون نك فقط رىبە سنى اوقومش ايكان، كوماندىكى بىرى كوكلىنە كىلور. كونلر نك بىرنە بىرسىنە قارافلار كروب چىمىع اشىاسنى آلوب،

کشیگه ایتماسون اوچون اوچ طلاق برلن یمین ایتدیر لرلر . ایرته سون کیوملرینک صاتولد یغنی کورسه ده ، خاتون سز قالاسی کیلمادیکی اوچون برکه مگه ده ایته سی کیلماس . فقط ابوحنیفه حضرتلرینه واقعه نی حکایه ایدر . امام : « اهل محله نی جمع ایدوب سنک اشیاکی اوغرلایان آدم بومیدر ؟ دیه صوردیغمزده ، توگل ایسه ، توگل دیورسک ، شول ایسه سکوت ایدرسک » دیه تنبیه ایتدکندن ، جمع ایدوب بـرام بـرام صوراب چقغانده اوغریلر باریده توتولورلر . امام حضرتلرینک ، عقلی نه درجه عالی ویوکرک ایسه ، فراستی هم شو نسبتده اولمش در . حتی فراستی سایه سنک بعض براش لردن خبر بیروب ، خبر بیردکجه واقع اولمشدر . شویلکه ، اصحابندن داود (۱) الطائی حضرتلرینه « آخرسن عبادت که حصر اوقات ایدرسک » دیمش ایدی . در واقع شول قدر عزله نی اختیار ایتدیکه ، حتی حقنده ، محارب بن دثار : « اگر داود الطائی امم ماضیه دن اولسه ایدی ، جناب تعالی آنک خیری برلن قرآنک خبر پیوردی » دیمشدر . ابو یوسفی حضرتلرینه « سن دنیاغه میل ایدرسک » دیدیکده بیک درست چقدی ، چونکه ابو یوسفی حضرتلری قاضیلقغه نصب ایدلگاج جناب تعالی نک مباح وحلال ایتدیکینی أشار اچار ، بنار اولدی . امام حضرتلری : « اوزون باشلی کمسه کورساک احمق دیوب بیل » « اوزون صاقالی کمسه احمق اولور » « اوزون اولوبده عاقل کمسه اولورسه آنندن آیرلمه » دیمشدر . کونلرنک برنده مسجد یانندین اوتوب بارغان برکه مگه ، امام حضرتلری : « بو کمسه ، کیوم جیگینه حلوه کبی برشی بویالغان بر غریب ، معلم ایکان » دیور . نرسه دن استدلال ایتدکندن سؤال ایتدکلرنک ، اوکغه صولغه قاراوندین غریب اولدیغنی ، صبیانغه قاراوندین معلم اولدیغنی تیره سنده چبن نک کوبلکندین کیومی بو یالدیغنی ، استدلال ایتدم دیمشدر . هم بیچاره نک حالی تمام امام ایتکناچه اولمشدر . کونلر نک برنک سفیان ثوری ، مسعر ، ابو حنیفه ، شریک ، قاضیلق نی انتخاب ایدیلنور اوچون منصور حضورینه باردکلرنک

(۱) ابن نصر بن نصیر ابن سلیمان الکوفی الطائی در . عالم عامل زاهد بر ذات اولوب

امام حضرتلری : « من ظن ایدہ من کہ ، سفیان باروب يتالماز قاچار ، مسعر مجنون لك غه سالوشور ، كندم حيله لرم ، اما شريك قاضيلق غه نصيب ايديلور » ديمشدر . در واقع درست چقمشدر . سفیان بولده قاچوب منصور حضورينه بالكلی بارماينچه فقط اوچ نفر منصور حضورينه باروب مجلس لری شويله تشكيل ايدلمش در :

مسعر — (خليفه برله باروب كورشور) يا امير المؤمنین حالک نچوك ، نه اشلاب توراسك كورشى لرك ، ترك طوارك هر قايسى سلامت ارمى ؟ اى خاطر مه كيلگانك شونیده ايتيم آلى : منى قاضيلق غه بير گه تعيين ايتسه نه ؟ خليفه حضورنگ غى بر كمسه ، مسعر مجنون در ديديكنده منصور :
— البته مجنون در ، چقار كز . . . . .

ابوحنيفه — يا امير المؤمنین بن ، النعمان بن ثابت اولوب اصل مز قلدر . اهل كوفه قل بولغان قاضى غه هيچ رضا بولاچقلى يوقدر .
خليفه — خير ، درست سويلرسك .
شريك — منده نسيان ، الب ، حقه بار اولدقندن ، قاضى لق غه هيچده لياقتم يوقدر

منصور — نسيانك اولسه لبان چاينارسوك ، حقهك اولسه فالوذج آشارسك ديه قاضى لق غه تعيين ايدر .

كونلرك برنده ، بر كمسه : « يا ابا حنيفه ، مالم كوبلگى جهتندن نه قدر ختيار ايسه منده اما بر اوغلم ، آلوب بيردكم خاتونينى طلاق ايتمه سى ايله ، همده ماليمه كوب ، ضرر ، كيترور وهمده كندمى اولوغ حسرتكه سالور ، شول بالامنك احمق لغندن قوتلورغه عجباً بر برتورلى حيله بولورمى ايكان ؟ » ديدكنده ، امام رحمه الله : « سن كنيراك بازارنه اوغلك ياراتقان بر سنى كندكا ساتوب آلوب ، اوغلكا نكاح ايله وير ، طلاق ايدرسه كندكا كنيراك اولور . آزاد ايتنه آلماز » ديمشدر . امام حضرتلرينك اوشبو جوابنى امام الليث حضرتلری ايشتكنده : « يميين ايدرمكه . جوابى ده اول قدر توگل ، اما سرعه جوابى نهايت درجه ، منى عجب لندردى » ديمشدر . بر كمسه خاتونى نك طلاقنك شك قيلوب

علمائه مراجعت بعدند، شریک دن: « طلاق ایتده رجوع ایدرسک » امام الثوری دن: « ا گر طلاق ایتمش اولسام رجوع ایتدم دیه ایت » زفر رحمه الله دن (۱): « حقیقی طلاق شک برله اصلا زائل اولماز » جوابلرینی ایشتب، صوکره امام حضرتلرینه حکایت ایلر. امام رحمه الله: « ا ما ثوری ورعا ایتمش در. زفر فقه برلن ایتمشدر. شریک، کیومگه نجاسه تیوب یتماوده شک ایدوگه قیاس ایدوب احتیاطا یوماغه امر ایتدیکی کبی، طلاق ایدوب رجوع برلن امر ایتمشدر » دیمشدر. خلاصه امام حضرتلری ننگ علمده زکاوده اولان قوه لری طاقه بشردن اولان حد ننگ نهایتنده اولمشدر. علم توغر وسنده اولان ماجراسی البته بو اورنک نقل ایدلنگانگه منحصر توگلدر شول قدر علوم ایسه البته نوردن عبارت اولان عقل برله حاصل اولسه اولور. ذاتا علمنی اثبات عقلینی اثبات اولور.

امام رحمه الله تعالی ننگ زهد و ورعی

الله تعالی حضرتلری قرآن کریمنده « انما یحشی الله من عباده العلماء » دیمشدر: معنی شریفی « الله تعالی دن آنجق علما قورقار » دیمکدر. اوشبو آیت شریفه ننگ سری امام ابو حنیفه رحمه الله ده ظاهر اولدی. چونکه، امام حضرتلرینک دائما شغلی « عبادت، قرآن او قومی، مالندن انفاق ایتمک، کوندن روزه توتتمق، کچچون اویاغ تورمق، بوش سوزلردن صافلانمق، حرامغه باتمق شویله تورسون حتی آزغنه شبهه لی شی لردن ده کمال صافلانمق، جناب تعالی دن قورقوب دائما یغلامق، عبادت قیلا آلمایمن دیه هضم نفس ایتمک. کمال خشوع برلان علم اوگرتمک، هم اوگرتنمک » اولمشدر. حتی بعض اشلری باردرکه طاقه بشر سیغدرماز درجه ده آغردر، شوننگ اوچون کرامات اوله رق ادا ایدک آلمش دیمش لردر. عبادتده شول درجه گه وارمشدر که اگر اوچ کوندن اوله چگی برلان خبر بیرلسه: قیلا تورغان عملینه برشی آرتدرمق ممکن اولماز ایدی دیمش لردر. الله تعالی حضرتلرندن قورقوده شول درجه گه

(۱) زفر بن هنیل، بن قیس بن سلیم در. ۱۹۰ سنه ده دنیاغه کیلوب، بصره قاضی اولدیغی حالده ۱۵۸ ده وفاتدر. حماد بن ابی حنیفه رحمه الله « ابی یوسف و محمد صوکنده، « حنیفه دن امام زفر کبی کهسه یوقدر » دیمشدر.

یتمش در که « جناب تعالیٰ نك آچېغ سینه مستحق ایدوب اوتقه کرمگه سبب اولان شی لردن الك قورقغانم، فتوی بیرمکم در که اگر آدملر محتاج اولماسه ار البته فتوی بیرمز ایدم » دیور اولمش در. جومار دلقده شول درجه گه ایرشدیکه حتی کیوم سزگه کیوم، خاتون سزغه خاتون آلوب بیرورایدی اوشانداق ایرته نمازینی قرق سنه یستو طهارتی برلان اوقومش در. کچجه نك کل سنی نماز برلان کچچروب نمازینك هر رکعتنده بر قرآن ختم قیلور اولمش در. کچجه لرده یغلادتی کورشی لرینه ایشتلوب، کورشی لرینك قزغانو، ترحم ایدو. لرینه سبب اولمش در. بر کمسه ابن المبارک حضورنده امام حضرتلرینك ایتنی آشامغه کرشدیکنده امام المبارک حضرتلری: « یاایر، قرق بش سنه بش وقت نمازینی بر طهارت برلان اداء ایدوب، هر رکعتده بر قرآن ختم ایدوچی بر عالمنك غیبتی نی سویلما کچی بولاسکمی؟! شوپله عالمدر که من بار کبی علمی آندین آلم» دیمش در. ابو مطیع حضرتلری (بیت اللهنی طواف ایدر اوچون نه وقت هر م شریفه کر سام، ابوحنیفه ایله سفیاننی آنده کورر ایدم) دیمش در. امام حضرتلری ابتداء حالنده یارطی توننی اهای ایدر اولمش در. بر کونده، بر کمسه امام حضرتلرینه اشاره ایدرک (اوشبو کمسه تونده هیچ یوقلامی) دیمسه سی، کل کچچنی اهای ایتماسینه سبب اولمش در. حتی: (من اوزمه بولمغان یحشی لق برلان مدح ایدلمگمدن جناب حق تعالی دن او یالرم) دیمش در. (ابویوسف حضرتلری: (امام رحمه الله هر کچجه وکوندز بر ختم، رمضان وعیدده آلمش ایکی مرتبه ختم ایدر ایدی، کندسی، جومارد حقنده سویلنگان غیبت لرگه اصلا التفات ایتماز، علم اوگره تورگه صبر ایدوچی، بز دن اول لر نك شهادت نچه کچجه گی طهارت برلان قرق سنه ایرته نمازی اوقدیقی کبی، بزم حضور مزدهده بکرمی سنه اوقودی) دیمش در. مسعر حضرتلری (امام رحمه اللهنی ایرته نمازینی اوقدقدن صوگره اوپله گه قدر تعلیم برلان شغل - لندیکنی، اوپله دن صوگ ایکندیگه صوگره اخشامغه، صوگره یستوگه قدر علم اوگراتو برلان شغل لندیکنی کوردکمه، اوشبو کمسه عبادت نی وقت قیلا ایکن دیه خاطر یمه کیلدی. یستودن صوگ آدملر تارالغاج پاک لاندیغی حالده

مسجد که چقوب ایرته نمازینه قدر کمال نشاط برلان نماز او قودی. سوگره ینه
 کیچه گی کبی، درس برلان شغل لنوب، ینه کیچی عبادت برلان اوز دردی.
 شویله اوچ کون مداومه واجتهادینی کورد کمده: یا اوزم اولگانچه یا امام رحمه الله
 اولگانچه البته مجلسینه لازم اولور من دیه یمین ایتم. لازم بولد یغم وقت
 کوندزین افطار ایدر، کیچون یوقلار کور مادم مگر او ییله آلدندن
 آزغنه استراحت ایدر اییدی دیمش در. قیامة هر کمناک بار اچق بر یری در که،
 اول قیامة ناک عذاب دنیا عذاب ارندن نچه مرتبه الوغ و نچه مرتبه آچیرا قدردن
 عبارت اولان (بل الساعة موعدهم والساعة اوهی وامر) آیه شریفه سنی کامل
 بر کیچ تکرار ایتمدیکی کبی، الله تبارک و تعالی بزه احسان ایندی، و اوت
 عذابندن بزلرنی صاقلادی دیمکدن عبارت اولان (فمن الله علینا ووقینا عذاب
 السموم) آیه کریمه سنی ایکنچی کیچ ایرته نمازینه اذان ایتمکانه تکرار ایتمشدر،
 کندسی ناک جاریه سی: (بلدکم زماندن بیرلی امام رحمه الله فی توشاکک یوقلار
 کورمدم، فقط جای کونده، او ییله برلان ایکندی آراسنده، قش کونک کیچه ناک
 اولنده مسجدنده بر آز یوقلار اییدی) دیمشدر. حضرت امام ایللی
 بش مرتبه حج ایدوب، اک صوغفی سنده، کیچنده کعبه شریفه گه کروب نماز
 اوقورغه رخصت بیرسونلر اوچون خدمه سینه یارطی مالنی ویرمشدر.
 کعبه شریفه اچنده نمازینک اول رکعتنی اوک آیاغنه باصوب صول آیاغی
 آنک اوستنه قویدیغی حالده، یارتی قرآن فی ختم ایتمشدر. ایکنچی رکعتنده
 صول آیاغی اوستونده باصوب ینه یارتی قرآن فی ختم ایدوب یغلاقدن سوگره
 (یارب علمم ایرشدیکی قدر، و بکالائق اولغان قدر، ذات وصفه کئی معرفت
 ایتمم ایسه مده، ذاتکالائق اولان عبادتنی قیلا آلامدم. اوشبو قنک بنده کناک
 کمال معرفتی اوچون، عبادتده نقصاننی عفوایت!) دیه مناجات ایتمکنده،
 هاتفی دن (یا ابا حنیفه معرفتده کمالگه ایرشدیکک کبی، عبادتده
 خدمه حسنه ایتمک، کندک مغفور اولدیغک کبی، سکا اتباع ایدنلرده بارچه سی
 مغفور اولدیلمر) تاوشنی ایتمشدر. کونلرک برنده ابوحنیفه اقتداء ایتمش
 بر امام «اذا زلزلت الارض الخ» سورهنی یستو نمازنده اوقودقده، امام
 (حضرتلمری)

حضرتلری اوتروب تفکرگه کیتمش اولدقندن، قندیلنی حالنچه قالدروب کیتمش لردر. ایرته برلن کیلگاچ امام حضرتلری کیچه فالمش کیفیته صافالینی توتوب: «ای توزان قدر خیری اولغان کیمسه گه خیر ایله، توزان قدر یاوزلغی اولغان کیمسه گه یاوزلق برله مجازاة ایده چک ذات، النعمان بنده گنی ده ناردن، و نارغه قریب ایدن شی لردن یراق ایدوب، رحمتکا ادخال ایله» دیه مناجات ایدر کورلمش در. کیلوب اول کر وچیدن ایرته نمازینک یتدیکنی بیلوب، کورگان احوالنی یاشرونی اوتنش در. اوشبو بیت لر امام حضرتلرینه منسوبدر:

الهی عبدک العاصی انا کا   مقرا بالذنوب قد دعا کا

فان تغفر فانت لداک اهل   وان تطرد فمن یرحم سوا کا

مآلی: «یارب گناهلی بنده ک، گناهنی افرار ایتدیگی حالده در گاهکا کیلدی، اگر مغفرت ایدر ایسه ک، البته رحمتک کیک. اگر مغفرت ایتماز ساک سندن باشقه کم رحمت ایتسون؟! «دیماک در. امام حضرتلری، کند سینه بر مسئله مشکل اولسه «البته بونک سببی گناهمنک کوبلگی اولمق کیرک» دیه قایغروب استغفار وکوب وقتده ایکی رکعت نماز بعدنده استغفار ایدر ایدی. اگر شول مسئله نی بلور ایسه البته توبه م واستغفار م قبول ایدلنگان اولورغه کیرک دیه فوق الحد شادلنور ایدی. اوشبو خبر فضیل رحمه اللهغه ایرشدکه، قاطی یغلا دق بعدنده: «الله تعالی ابا حنیفه گه رحمت ایتسون، باشقه لر موین دن گناهغه باتدقلری حالده یغلامینچه، ابوحنیفه نک بویله یغلامق البته گناهی آزلغندن کونکلی نک چکه لگندن در» دیمش در. کورمدیکی بر صبی نک یا لغش آیاغینه باصدقنده، صبی: «یا شیخ قیامت کوننده اولاچق قصاص دن قور قمایسکی؟! «دیدکنده هوشی کیتمشدر. امام حضرتلری: «آدملرک حضورنده یار اتمغان نرسه لرنی سویلاودن صاقلانکز، بز نک حقمزده یاوزنی سویلاگان کشنی الله تعالی عفو ایتسون، یخشی لقنی سویلاگان کشنی رحمت ایتسون، الله تعالی نک دیننده تفقه ایدگز، آدملرنی کشی سویلاودن منع ایدگز» دیور اولمش در. اوغلی سوره فاتحه نی ختم ایتدکنده، معلم گه بش یوز درهم، حتی بر روایتده مک درهم ویرمش در. معلم «یا امام منم

خدمتم بوقدر تو گلدر " ديه اعتذار ايتدکنده امام حضرتلری: " بز بيردکمز مالنی آزونما، اگر عندمزده بوندن آرتق مالمز اولا ایدی، قرآننی تعظم ایدوب البته آرتق بیرور ایدک " دیمش در. سنه بویو حاصل اولغان فائذ سنی جمع ایدهرک شیوخ محدثین گه محتاج اولدقلری کیوم، طعام کبی لرنی آلوب بیروب " انفاق ایتدکم اوچون فقط جناب تعالی گه حمد اینگز، زیرا که بیردکم مال منم قولمده اولغان الله تعالی مالی در " دیور اولمش در. کوفه ده بر قوی یوغالقده، حرام ایت آشارمن ديه قورقوب، قوینک عمری اولغان یدی سنه، ایت آشاونی بالکلی قویمش در. تجارتده شریکی اولغان ابو حفص ابن عبدالرحمن، فقط امام حصه سینه اولارق اوتوز بش مک در هم، فائده کیتوردکده، بر کیومنک عیبنی ایتمایچه ساتدیغی اوچون اوز حصه سنی تامیله تصدق ایتمش در. مدیونی اولغان بر رجل گه بورچنی صورای بارغانده، اوی کولگه سینه کرمایچه قویاشده توردیغنی کوروچی " یا امام نه حکمت باردر که بویله اسسی برکونک قویاشده اولتورسز " ديه تعجب ایتمش در امامک " بو کمسه ده منم بورچم اولدیغندن، بورچم سببلی بر فائده حاصل ایتوب رباغه باتودن قورقارم " دیمش در. شقیق بلخی برلان امام حضرتلری برابر باردقلرنده، قارشو کیلوچی برسی، بونلرغه توغری کیلماسدن ایکنچی یولغه کروب کیتدکنده امام حضرتلری " نه اوچون بز گه قارشو کیلودن قورقوب، باشقه یولغه کردک " ديه صورار. مذکور کمسه ده " یا امام ذمه مده سکا بیره چک اون مک در هم واردر که وقتی ده کوبدن یتکان. لکن اداء ایده آلامین بناء علیه اویالدمین باشقه یولغه کردم " دیور. امام حضرتلری " قلبکنده ساقلامش سوء ظنکی بتور، منک اون مک بورچمی جیلدم " دیمش در. ابراهیم بن عیینه دیگان کمسه دورت مک دن اکثر بورچنی بیره آلمادیق اوچون، حبس ایدیلدیکنک، بعض اخوانی آدملردن جمع ایدوب، مشار الیهنی حبس دن چغارورغه تلدیکنی، امام حضرتلرینه ایشتمدیکنک، باشقه لردن جیولدیغنی قایتارورغه امر ایدوب، فقط کندسی ابراهیمک بورچنی تولاب حبس دن چقارمش در. کونلرک بزنگ برسی امام حضرتلرینه برشی هدیه سی مقابلنه ایکی اولوش ویرلدیکنی کورگاچ:

یا امام اگر بویله آرتدیروب بیرسکزنی بلسام، اول شی فی هدیه ایتمگان اولور ایدم» دیور. امام رحمه الله: «یوق اویله دیمه کز، منم ایکی اولوش بیرمکم، سزگه، آلدن (الک) بیردکگز اوچون اولغان فضیلتی هیچده کیومتماز، برکمه سزه یحشی لق ایتسه سزده آکا مثلنی قیلو کز، اگر یحشی لق ایدرگه قادر اولماز ایسه کز مدح ایتگز، مفهومنده حدیث اولدیغی حالده البته بزگه ده قارشى هدیه بیرمک لازمدر. ذاتا اوشبو حدیث مالک اولدیغم مالمنک کل سندین منم اوچون سوکلیرا کدر» دیه سویلامش در. امام حضرتلری یمین ایتودن غایت صافلانور ایدی حتی بر وقت «درست که یمین ایتسامده بر درهم صدقه بیرمک بوینیمه لازم اولسون» دیه ایتدکندن، حسب البشریة درست که یمین ایتوب بر درهم صدقه بیرمش در. ایکنچی وقت «بر دینار صدقه بیرمک لازم اولسون» دیه ایتدکندن، بر دینار ویرمش در. بعض اصحابی حج سفرینه کیتدکنده جاریه سنی امام رحمه الله حضورنک قالدروب کیتدکندن، فایتقنک، امام حضرتلرندن «یا امام جاریه منی نچوک تابدک» دیه سورار. امام ده «قرآن اوقوب آدملرنک دین لرنی حفظ ایدوچی کمسه، ایث اول کندسنی فتنه دن صافلامق لازم اولدقندن، من سنک جاریه کی کورمدیکمی یمین ایتوب ایتورم» دیور. سوگره جاریه دن امام حضرتلرینک اخلاقنی صوردفنک جاریه: «بویله کمسه عمرمک ایشتمیکم هم کوردیکم یوقدر. دورت آی غائب اولدغک مدتک کوندزون هم کیچون جنابت دن غسل ایدر کورمدم، همده کوندز افطار ایتدیکنی کورمدم، مگر کیچنک آخرنک آشاب، آزغنه یوفلادقن سوگره نمازغه چغار ایدی» دیمش در.

کونلرنک برنک، بر خاتون، صائلق بر کیومندن، امام حضرتلرندن یوز درهم سورار. امام حضرتلری «آز صورای ساک، اوشبو کیوم یوز درهمگنه بهالق توگل» دیدکنک خاتون ینه یوزنی آرتدیورور. شویله دورت یوزگه یتار. سوگره ینه آز بها سوروی ساک دیدکنده خاتون آچیغ لانوب، منی استوزاء ایدر ساک دیه امام حضرتلرینه اوپکه ایدر. نهایت امام حضرتلری باشقه برکشی نی کیترتوب بش یوز درهمگه صاتار.

امام رحمة الله عليه نك قراعت ، حدیث ده گى مسندی تدریسکه مباشرتی

اهل مناقب امام حضرتلرینك شیخ لرینی دورت مك گه قدر سانامشدر .
قراعتنی قراء سبعه دن اولان الامام عاصم دن اخذ ایتمشدر . امام رحمة الله نك
اصحاب رضی الله عنهم دن چهنی كوروب روایه ایدونك اختلاف واردر . برر وایه ده
امام رحمة الله زمانه سنك بكر می صحابه اولوب آچق جیدسنی گنه كوروب روایه
ایتمك میسر اولمشدر . العلامة شمس الدین محمد ابوالنصر ، حضرتلری
اوشبو نظم فی ایتمش در :

معتقد مذهب عظیم الشان	ابی حنیفه الفتی النعمان
التابعی سابق الائمة	بالعلم والدين سراج الامة
جمعا من اصحاب النبی ادركا	اثرهم قد اقتفى وسلكا
طريقة واضحة المنهاج	سالمة من الضلال الداجی
وقد روى عن انس وجابر	وابن ابی اوفی كذا عن عامر
اعنى ابا الطفیل ذا ابن واثله	وابن انیس الفتی واثله
عن ابن جزء قدر وى الامام	وبنت عجرد هى التمام
رضی الله الكریم دائما	عنهم وعن كل الصحاب العظما

مالی : « ائمة ثلاثه دن دین و علم ده مقدم اولوب ، تابعیندن اولان
النعمان ، اصحاب النبی صلی الله علیه وسلم دن نیچه ذاتکه ایرشوب .
آنلر نك اثرلرینه اتباع ایتدی . قرانغولق ، وضلالته دن سالم اولان توغری
وآچیق بولغنه سلوك ایتدی . انس (۱) جابر (۲) ابن ابی اوفی (۳)

(۱) انس بن مالك رضی الله عنه در . رسول اکرم صلی الله علیه وسلم نك خادمی اولمشدر .
یوز یاشندن اوستون اولدیغی حالك توقسان اوچ هجریه ده بصره مدفونر . امام حضرتلری انس
رضی الله عنه دن اوچ حدیث روایت ایتمشدر . (۲) جابر ابن عبد الله توقسان دورت یاشنك اولدیغی حالك
مدینه ده اولان اصحاب كرامك ك صوگغیسی اولارق ، ابوحنیفه رحمة الله توقسان دن برسنه مقدم
(۷۹ ده) وفاتدر . بناء علیه آندان روایت ایتدیكى ثابت توگلدنر (۳) عبدالله ابن ابی اوفی ،
اصحاب كرامك ك صوگغیسی اولارق كوفه ده ۸۶ سنه ده وفاتدر . امام حضرتلری «بركسه الله
رضاسی اوچون قوش او یاسی كیبی گنه اولسه ده مسجد بناء ایتسه اول كمسه یه الله تعالی جنت ده
اوبناء ایدر» مفهومده اولان حدیث فی اوشبو ذات دن روایت ایتمشدر .

عامر (۴) ابن انیس (۵) واثله (۶) ابن جز (۷) بنت عجرد (۸) رضی الله تعالی عنہم وعن کل الاصحاب دن روایت ابتدی « دیمکدر. لکن بونلرنک آراسنده، ابن انیس، عبد الله ابن جز، جابر، عائشه بنت عجرد رضی الله عنہم نی کورمکنک اختلاف اولوب اصح الروایة ده کورممش در. چونکه امام حضرتلرینک صبی وقتنک دار آخرته انتقال ایتمش لردر. ایشته امام رحمہ الله، فقه، حدیث، قرأت ده کمالت که ایرشکاج، بقدره الله استاذی حماد وابن سلیمان رحمہ الله، فوت ایدوب، یرینه کچرادی برکمه اولنمادیغندن، اول اوغلینی سوکوره امام حضرتلرینی اختیار ایدوب، علم، صبر، حسن خلق، حسن مواساة، وفار، ذکاوة ده رجاء و امید اینکان درجه لرنندن، نچه مرتبه اوستون تابدیلر. زمانه سنک شول قدر علمنک قدرینی بلمکده لر ایدیکه، تدریس اوچون ابتداء اوغلینی سوکوره موسی بن کثیرنی انتخاب ایدوب قناعت ایدرلک اولمغاچ امام حضرتلرینه التجاء ایتمش لر و اولده « علمنک سو نمکینی تله میم » دیهرک تدریس کبی اولوغ، غایت صعیب، و فوق الحد ثوابلی، بر خدمت نی التزام ایتمش، هم خدمتنده ثابت و دائم اولوب، قیامت کونینه قدر خیر ایله یاد ایدلنورگه نام قالدرمشدر. کچه کوندز احکام شرعیه استنباط ایدوب شا کردلرینه تعلیم ایتمش صاحب مذهب اولمشدر. لکن استنباط ایتدیکی احکامنی تعلیم ایتدگنده، قطعاً شوپوله در، فقط شونک ایله عمل ایدکیز دیمای، بلکه بونک خلافتنه اقوی دلیل کز اولنورسه، (۹) دلیل صحیح موجب نچه عمل ایدرسز دیه تنبیه ایدر اولمشدر. مذهبنه دعوتینده

(۴) عامر ابو الطفیل بن واثله، اصحاب کرامک مطلقاً ک آخری اولدیغی حالده یوزیچی سنده مکده وفات در. (۵) عبدالله ابن انیس الجهنی در. ۵۴ سنده وفات اولدیغی اوچون، امام حضرتلرینه کورمک میسر اولماشدر. (۶) واثله بن الاسقع ۸۶ یاکه ۸۳ یاکه ۸۵ سنده شامده وفاتدر. « مسلم قرداشکاشاماته قیلمه، قرداشک عافیة تابدیغی حالده کندک میتلی اولورسک » « شک وشبهه لی نی ترک ایدوب شبهه سز ایله عمل ایت » مفهومنده اولان ایکی حدیثنی امام حضرتلری مذکور واثله رضی الله عنده دن روایت ایتمشدر. (۷) عبدالله بن الحرث بن جزر. ۸۶ سنده مصرده وفات اولدغندن امام حضرتلرینه کورمک میسر اولماشدر. (۸) عائشه بنت عجرد مجمله بر خاتون اولدغندن امام حضرتلرینک آنلردن روایتی ثابت توکلدر. (۹) مقدمه ردالمختار للعالم الشهیر بابن العابدین.

اشاره رحمانیه اولمایچه قیام ایتماش، ودعوتیک منم مذهبمنی قبول ایدگز! دن عبارة اولمامشدر. شویله که برکون واقعه سنک سلطان المرسلین ائندمز حضرتلرینک قبر شریفی آچوب، مبارک سویا کلرینی جمع ایتدیکنی کورر. غایت قورقدیق بعدنک ابن سیرین (۱) حضرتلرینه واروب «اوشبورؤیانک صاحبینه بشارت اولسون که، هیچ کم ایرشمدیکی علمگه ایرشوب اهیاء السنة النبویه ایده چک» دیه تعبیر ایتدیکنی ایتمش اردر. شونک بعدنک مذهب صاحبی اولوب، دورت ماکلر شاکردی اولمشدر. اسلامیتده وجودلری برلن افتخار ایدیلنه چک. ابراهیم بن ادهم (۱)، شقیق بلخی (۲)، معروف الکرخی (۳)، ابویزید البسطامی (۴)، فضیل بن عیاض (۵)، داود الطائی، ابوحامد (۶) اللفافی خلفی بن ایوب (۷) عبدالله (۸) ابن المبارک وکیع بن الجراح (۹) ابو بکر الوراق

- (۱) ابراهیم بن ادهم بن منصور البلخی، ابناء الملوک دن اولغانی حالده، صید ایدوب یوردکنده هاتق دن «شونک اوچون مخلوق اولدگمی» داوشنی ایتمسکی، یاقینداغی برکتوچی کیوموی کیوب، مکه مکرمه، صوگره شامغه کتماکینه سبب اولمشدر.
- (۲) شقیق بن ابراهیم البلخی، ۱۹۴ سنده شهید اولمشدر، زاهد عالم، عامل، عابد برذاتدر رحیمه الله. (۳) معروف بن فیروز الکرخی ۲۰۰ سنده فوت ایدن، الوغ مشایخ کبار، ومستجاب الدعواتلر دن اولمشدر. قبرندن هم فائده لنورلر ایتمش. (۴) طیغور بن عیسی البسطامی در. سید الصوفیین والزاهدین اولوب ۱۶۱ سنده وفات ایتمشدر. باباسی ابتداء مجوسی اولوب ایمان ایتمشدر. (۵) فضیل بن عیاض الخراسانی ابتداء قاطع الطریق اولغانی حالده بر جاریه گه عاشق اولوب، شول جاریه نی قارار اوچون منگان یرنده، برکسه نک «الم یأمن للذین آمنوا ان نخشع قلوبهم» آیه کریمه سنی ایشتوب، توبه رجوع ایدوب مکه مکرمه گه باروب مجاور اولمش هم مکه مکرمه ده ۱۸۷ سنده وفات ایتمشدر. فقهی کندیسی ابوحنیفه دن آلوب، امام شافعی حضرتلرینه تعلیم ایتمشدر. (۶) احمد بن خضرویه البلخی در. مشایخ خراسانک کبارندن اولوب، ۱۶۰ سنده وفات ایتمشدر. (۷) خلق بن ایدب، الامام محمد زفر رحیمه الله دن علم آلوب. ۲۱۵ سنده وفاتدر. (۸) عبدالله ابن المبارک فقه، ادب، نحو، لغة، فصاحة، حدیث، فن لرنده ید طولی سی اولان بر زاهددر. ۱۸۱ سنده وفاتدر، کندیسی نک هم تصنیف ایتمش رساله وکتابلری کوبدر، (۹) وکیع بن الجراح بن ملیح بن عدی الکوفی در. ۱۹۸ سنده وفات اولمشدر. صوم دهر قیلوب، هر کون بر مرتبه قرآن کریمینی ختم ایلر ایدی دیمش لردر.

(۱) خاتم الاصلم، وغیر لری کبی اولوغ اولیاء الله، وحره تلمو علماء کرام مذهب نذ اولمش لردر. ایشته امام حضرت لری مذهبنی بناده، اول کتاب الله غه و صوگره حدیث صحیح قه، صوگره اقوال اصحابه رضی الله عنهم گه، صوگره اقوال صحابه مختلف اولسه، اقرب الی القرآن برلن اخذ ایدر اولمشدر.

صحابه دن بر اثر ده تابولماسه تابعین رحمهم الله کبی اجتهاد ایدوب، رأینده اصابت ایدر اولمشدر. امام رحمه الله نذ مذهبی ائمه اربعه مذهب لرینک آراسنک ال ک مشهور واک منتشردر. شوپله که، بلاد الروم، هند، ماوراء النهر، سمرقند بخارا، بلاد لرنده مشهور ومنتشردر. زمانزده دیار اسلام آراسنده ال ترقی ایتکان، واک مدنیت لی اولان عثمانلی مملکتنده، سلاطین عظام، وقضاة المسلمین والحکام هر قایوسی حنفی المذهب اولا کلمشدردر. حتی توقز یوز سنه دن بیرو قاضی حاکم، هب حنفیه دن قویولمقک ایدش. اوشانداق آور وپاده اولان اهل اسلام نذ کافه سی دیورلک حنفی المذهب لردر.

خضم لرینک امام حضرت لرینه اولان طعن لری.

رسول اکرم صلی الله علیه وسلم نذ « انبیاء (علیهم السلام) صوگره اولیا، صحاء آدم لر آراسنده ال بلالی کمه لردر» مفهومنده فی حدیثی وفقنچه، جناب تعالی نذ بر سرر و حکمتی اولارق، اسلامیت عالمنده نه قدر علماء کرام اولیاء عظام کیلسه لر هر قایوسی، قوم لرینک اذا وجفاسنک، شلته وغیبتنک، اولنه شلردر. شوپله که حدیث علمنده علامه، اولان محمد بن اسماعیل البخاری حضرت لری نفی بلد ایدلدی. حقنده انواع افتراء لر سویلندی، کند سیننه سو قصد لر قیلندی، حال بوکه کندسی اموال کثیره صاحبی اولدیغی حالده، یومی فقط ایکی دانه چیکلاوک آشامق برلن علمگه کونی تونی اجتهادده اولنوب، یوز مک حدیث صحیح، حفظ ایدر گه موفق اولمش بر ذات جلیل القدر ایدی. اوشانداق صحابه کرام نذ بین لرنده ال عالم اولان ابن عباس رضی الله عنهما حضرت لر بنی « علمسز قرآن تفسیر ایدر » دیه سب وادا ایتمش لردر. ائمه ثلثه دخی هیچ

(۱) محمد بن عمر الترمذیدر. حج سفرینه چقوب بر مرحله باردغنده منی ایگه قایتارنر، بر مرحله کیلگاندهدی یوز کبیره گه مرتکب اولدم، دیمشدر.

برسی راحت و طنچ عمر کچرمه مشلر در. ابو یزید البسطامی حضرتلرینی، بسطام دن یدی کره نفی ایتمش لر در. ذوالنون المصری رحمه الله حضرتلرینی بغاولانغان حالده مصر دن بغدادقه نفی ایتدیلر، وکندسینی زندقه دیه اتهام ایتدیلر. محمد بن الفضل الباخی رحمه الله حضرتلرینی باخ دن چقاردیلر، سببیده، مذهبی اهل الحدیث مذهبی کبی، آیات صفات فی ظاهرینه حمل قیلمق اولدیغی اوچون در. کندسی نڭ سوزی بوینچه، بوینینه ایب ناقوب بازار واوراملرده، اوشبو مبتدعنی شهر مزدن چقارامزدیه یورتوب چقاردیلر. مشار الیه حضرتلرینڭ «یا اهل باخ قلبکزدن الله تعالی معرفتنی سلب ایلاسون» دیه دعاسی اوچون، هیچ صوفی چقمادی دیمش لر در. الامام ابوبکر النابلسی رحمه الله حضرتلرینی، مصر سلطانی حضورنده زندقه دیه سلامت وقتنده تیریسینی صویوب آلدیلر. صویدقلری وقت خشوع وعضوع برلان قرآن اوقومش در. النسیمی رحمه الله حضرتلرینڭ. حدسز علمینه، چیک سز متشرع لغینه معاصرلری چغش ایتنه آلماچ، وحقنده سویدکلری یالغان بهتان، اشکه آشماچ، حیلگه کروب تریلهته تیریسینی صویدر دیلر. شویله که: برپارچه کاغدگه سورّه اخلاصنی یازوب برباشماقنڭ آستینه قویدروب، مشار الیه حضرتلرینه هدیه ویردیورلر. صوکره خلیفه گه: «النابلسی نڭ قرآن کریمنی اهانت اوچون، یازوب باشماقینه قویدقنی ایشندک. حضورکزدنه تفتیش ایدیلنوب مستحق جزاسنی بیرساگز، شأن اسلامنی ترفیع ایدوب، سلطانت وسیاستکزدنی اظهار ایتمش اولور ایدگز» دیمه لرینه مبنی، النابلسی حضرتلرینی دعوت ایدیلنوب تفتیش ایدیلنگاچ طبیعی قویدقلری اخلاص سورهسی، نابلندی. وکافر اولدیغی اوچون تیریسینی صویوب اذا ایدوب قتل ایدرگه ده امر ایدلدی. لکن مشار الیه حضرتلری الله تعالی طرفندن کیلگان بر بلا اولدقنی بیلوب، هیچ جواب بیرماینچه کندسینی تسلیم ایتدی. و صویدقلری وقت تبسم ایدرک توحید حقتک بیت انشاد ایدر اولمش در. الشیخ تاج الدین السبکی رحمه الله حضرتلرینی کفر ایله اتهام ایتدیلر، اباحت خمر و لواطه ایله فائل، وکیچ، زنار باغلار دیه شهادت بیر دیلر. شام دن مصرغه، بغاولانغانی حالده کیتور دیلر. اوشبولار کبی

مبتلی اولغان علماء کرام اولیاء الله العظام نی یازار ایساک ، جلدلر برلان کتاب توتورماق کیرک . حال بوکه ، بوذوات کرام کندیلری دین امرینک کچکنه گنه نقطه لرینه بارغاچه کمال احترامده اولدوقلری کبی ، اسلامیت که ده بیک الوغ خدمت ایتمش لردر . و بوکونده اسملرینک حرمت ایله یاد ایدیلنورکه لیاقت حاصل ایتمش لردر . اوشبولاری یازمقندن مقصودمک آنلر نی اذاء ایدوچیلر نی سب اولمای ، امام حضرتلری عقنده سویلنگان سوزلرینک ؛ فقط حدن آرتق عناد ؛ یاخود جهلدن ناشی ایدیکنی ، تفهیم ایتمک در . مذکور علماء کرامک اولویة افضلیة لرینه سب واتهام لری نقصان بیرمگاچ ، کذلک حاسدلری طرفندن امام حضرتلرینه اسناد ایدلمش افتراء و عیوبک امام رحمہ الله ناک شأیننی تنزیل ایتیمه چکدر . چوک تنزیل ایتسون ؟ بوناکله کامل برعالم ، مداهنه وریاسز برذوات ایدکینه استدلال ایدلمک در . قوم مینی تعظیم تکریمده اصلا قصورلق ایتمایلر دیگان بر کسه گنه ، کعب الاخبار حضرتلری : « هیهات برکسه علمده کامل نفس الامرده فاضل اولدیسه ، قومی آکا البته بغی ایدرلر وحسد ایدرلر » مفهومک اولان تورات آیتی کاذمی اولسون ؟ » دیمش در .

امام رحمہ الله حضرتلرینه « سنه ایله عمل ایتماز ، رأی سنی سنه که تقدیم ایدر » دیه اتهام ایتمش لردر . اوشبو نچوکلکنی اصول کتابلرینک ، سنت حقنکغی مذهبنی مطالعه ایدن ذوات گرچه بیک بخش بلسه لرده اما ، آننن خبری اولیان کسه لر حق دیه توهم ایدولری احتمال در . امام رحمہ الله تعالی حضرتلرینک عندعالیلرینک سنه ناک شول درجه اعتباری و قوتی الوغدر که ، حتی سنه ایله قرآن نی نسخ ایتمک جائز در . حرام . فرض ، قرآن ایله ثابت اولدیغی کبی حدیث صحیح ایله هم ثابت در . حدیث مسند ، حدیث منقطع ناک کیرک قایو نوعسی اولسه اولسون ، حتی خبر مجهول اولغاننده فیلس ایله عمل جائز توگلدر . حتی اقوال صحابه ده فیلسقه مقدم توتولمش در . حال بوکه بشقه ائمہ ناک مذهب لرینک ذکر ایتدکمز چه ، جمیع انواع حدیث ایله عمل جائز توگلدر . لهذا مشار الیه حضرتلری « اثرسن هیچ بروقت فتوی بیرمدیکم حالک ، آدملرینک رأی برلان حکم ایدر دید کملرینه تعجب ایدرم » دیمش در . شول قدر وارکه ، اصولیین عندنک ضبط حدیث ،

بیک آغر شرط لر برله اولدقندن ضرورتسنز وقتک روایت آز اولسه اولغاندر . زهد ، عدالت ، ضبط ، فقاہت ننگ نہایت درجه سنک اولان عبدالله ابن مسعود رضی اللہ عنہما حدیث روایت ایتدکنک ، طاوشلری اوزگارور ، صولوشی قابار ، دتراو آلور اولمش درکک ، ضبط حقنک نفسینه سوءظن ایدکندن اولمشدر . ابوبکر الصدیق حضرتلری شادلقک ، طارلقک سلطان الانبیاء خاتم المرسلین ائنتمز حضرتلرندن بر وقت آیره ایدیغی حالک ، ضبط آغر اولدقندن آز روایت ایتمشدر . حضرت عمر ابن الخطاب رضی اللہ عنہ حضرتلری « رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دن روایت نی آز قیلوگز ، آز قیلوده مینده سزک شریکگز م ، » دیور اولمشدر . زیدبن ارقم رضی اللہ عنہ گه رسول اللہ دن بزگه بر آز حدیث روایت ایتسه گز دیدکلرنده « قارتلغمز یتکان نسیانده بزده غالب اولدغندن بزنی معنور بلکنز رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دن حدیث روایت ایدو غایت الوغ براشدر » دیور اولمشدر . امام حضرتلری کندسیده تشکر ایدهرک : « عندمده الحمد لله کوب حدیث واردر لکن بیک آزنی غنه اخراج ایتدم » دیمشدر . ذانا هر امام دن مقدم میدانغه چغوب احکامنی استنباط ، علم حدیث دن غفلت ایل اولورمی ؟ مال بوکه سنه ایله حرام ، فرض ، واجب ، مکروه ، ثابت اولمقک دور . الحاصل کیرک استنباط ایتدیکی وفتوی بیردیکی احکامنی تفتیش ایدلنسون ، وکرکسه ، حسدعناد وجهل دن بری اولان علماء ننگ مدح لرینه قارالسون ، امام حضرتلرینک عامل بالسنه ایدیکی ظاهر اولور . مثلاً خبر واحد اولوب اسنادی صحیح اولغاج قیاسقه مخالف اولسه ده ابوهریره حضرتلری روایت ایتکان « روزه کنی تمام ایت زیرا که الله تعالی سنی اکل ایتدردی » مفهومنده اولان حدیث شریف قیاسقه مقدم تونولمشدر . اثر اولمادیغی اورنده ، یا که خبر واحد اولان سکز شرط تابلنمادیغنده رأی برلان عمل ایتمشدر . چونکه اوشبو اورنده عمل اوچون شارع قیاسی تعیین ایتمشدر . اوشبو اورنده جمیع مجتهدین رحمهم الله حضرتلری قیاس برلان عمل ایتمشلردر ، و قیاس برلان عمل ایتونی قرآن و حدیث مشهور (حدیث معاذ رضی اللہ) ایلن اثبات ایدیلونده ، واصحاب رضی اللہ عنہم ننگ هم رأی برلن حکم ایتنک لری شایعدر . شونک (اوچون)

او چون تقلید صحابه رضی الله عنهم ده اختلافی وارد در کونلرک برنده ابن مسعود رضی الله عنه دن، مهر تسمیه ایتماینچه نکاحلابن دخولدن قبل موت ایتمکن کمسه ننگ ذمه سینه مهر واجب اولورمی؟» دیه صورارلر. ابن مسعود رضی الله عنه بر آی تأمل دن صوگت مهر مثل واجب اولدغنی رأی برلن حکم ایدر. اصحاب رضی الله عنهم ننگ رأی برلن ایتمکن حکم لری اکثر من حصی در ابو یوسفی حضرتلری: «حدیث علمنده ابوحنیفه دنده علمنی کوردم» دیمش در. جیحی بن معین حضرتلری: «ابوحنیفه آدملرگه تعقل ایتمکلری هم تعقل ایتمکلری شی لر سویلیدیه هسد ایتمیلر» دیمش در. اوشبو خصوصه امام حضرتلری اوشبو شعرنی اوقور اولمش در:

ان یحسدونی فانی غیر لائمهم   قلبی من الناس اهل الفضل قد حسدوا
فدام لی ولهم مای و ما بهم   ومات اکثرنا غیظا بما یجد
مآلی: «من کندمه حسد ایدوچیلری لوم ایتمایمن چونکه مندن آلدیه کیلگان اهل خیرگه هم حسد ایندی لر، آنلرغه دائم اولدیغی کبی منکاده حسدلری دائم اولدی. هیچ نرسه قیلما ینچه حسدلرینه آپیغ لانونوب کوبهز وفات ایتمکده در» دیمک در. امام حضرتلرینه طعن ایدوچی لرنی تعداد ایدوب سب ایدودن ایسه علمده شول قدر تفوقنی اعتراف ایدن علماء کرامک سوز لرنی نقل ایله، طعن جهتینی اوقوچینک اوزینه محاکمه ایدرگه قالدر مق بیکده اسلمدر. علماده شول قدر حسداولمق الله تعالی حضرتلرینک البته بیک ضرور بر حکمتی در. حتی حسدلری اصحاب رضی الله عنهم عصرنده بیله قاعده کلیه حکمنی. آلمشدر، شوپله که: ابن عباس رضی الله عنهم دن: «علمنی کمدن و فایسی یردن تابساگز آلکز، اما علمائنگ بر برسی حقنده سویلگان سوز لرینی قبول ایتمه گز» دیهر وایت حتی «علمائنگ برسی ننگ برسینه حسدلری اولدغندن ما بین لرنده شهادت لری قبول اولنماز» دیولمش در.

شعر:

وعین الرضاعن کل غیب کلیلة   کما ان عین السخط تبدی المساویا

امام حضرت لری رحمہ اللہ تعالیٰ ننگ کسب و معیشتی

حضرت امام رحمۃ اللہ علیہ کوفہ ننگ علماسی بینندہ علم ایلہ ممتاز اولدیغی کبی مال جهتندنده ممتاز ایدی. هیچ بر وقتده ثروتی دورت مکڠ درهمدن آز الیامشدر. کندسی کوفهده اولان دکاننده او طروب ماهرانه سودا ایدر، تصادفی ایتمش علماء برلان دکاننده علمدن مناظره مباحثه ایدر اولمشدر. حتی چوک عالم اولدنگ دیو صور و چیلرغه «دکانمه کلمش علماء ایلان مناظره ایدشوب عالم اولدم» دیمشدر و شرکاسی ایسه کوفه دن خار جده سودا ایدوب فائده سنی کترور اولمش لردر. مالی ایلان غیریلرنی فائده لندر دیکمی کبی، کندسیده حوش بوی استعمال ایدر، قیمتلی و یخشی بهالی کیوم لر کیار، یخشی آطاره منار اولمشدر. حتی شا کردلرینه باغوش کبی بیوغوب یور ماینجه، وقارلی و مهابت یورر گه امر ایدر اولمشدر. اولرلر نه قایتد غنکرده؛ چالما لرگزی ظور قیلگنر، جیگ لرگزی کیگ قیلگنر، دیدیکی شا کردلرینه اولان امر ایدر. بای ایدی. لکن مالنی منافع آخرته ایرشمک ایچون اتخاذ ایتمش ایدی: اصحابندن بریننگ فقیر لگنی کورر ایسه همان محتاج شی نی آلوب بیرمکک کچکماز، و حتی آشادای نرسه لر آلدغنگه ابتداء آلاچغی شی جنسندن علماغه آلوب بیروب سوکره کندسینه آلور اولمشدر نرسه لر آلدغنده ابتداء آلاچغی شی جنسندن علماغه آلوب بیروب سوکره کندسینه آلور اولمشدر. امامنا ابو یوسفی حضرتلرینی چه سنه لر اوز تر بیه سنده توتاراق علم او گراتمشدر. مالدہ اصلا مالیتی ایچون محبتی یوق ایدی. ثروتم دورت مکڠ درهمدن آز ایدیغی یوقدر. بو قدر مالنی البته صاقلاماز ایدم فقط حضرت علی رضی الله عنه ننگ «دورت مکڠ درهم نفقه گه کورر» دیکان سوزی اولدیغی اوچون توتمقده ایم، اگر بر کون محتاج اولاچغمدن قورقماز ایسام البته صرف ایدوب بتورر ایدم» دیمشدر. شوننگ اوچونده پادشاه وامبرلردن کلدیگی هدیه لرنی ممکن اولدغنگه قبول ایتماز اولمشدر. کونلر ننگ برنگ منصور اون مکڠ درهم ایله برابر حسن بن قحطبه نی ارسال ایدر. نه قدر کیفی کیتسهده آلماسقه ممکن اولماز. آلور لکن اوغلینه «من فوت ایدوب دفن ایدلدیکمدن سوکره او شبو مالنی حسن بن قحطبه گه قایتاروب بیررساڠ» دیه وصیت ایدر. اوغلی حسن بن قحطبه گه مالنی ردایتدکنک سشار الیه: «الله تعالیٰ ننگ رحمتی آنا کما (اولسون)

اولسون، دیننده متصلب برکشی ایدی» دیمش در. کونلرنڭ برنده منصور ایلله خاتونی آراسنده دعوا و نزاع قوبار. خاتونی، منصورنڭ کندسندن باشقهغه میل ایتدیکنی حقسز تبار، وعدالت ایستار. نهایت خاتوننڭ رضالغی ایلان ابوحنیفه رحمہ اللہ مابین لرنده حکم تعیین ایدیلور، وشویله مکالمه واقع اولور:

منصور — یا اباحنیفه چه عدد خاتون حلال اولور؟

امام — دورت . . . . .

منصور — جاریه لردن چه عدد؟

امام — تیلادکڭ قدر . . . . .

منصور — یا خاتون، رضاء اولدغڭ حکم نڭ سوزنی ایشندکمی؟!

امام — یا امیر المؤمنین بویله دورت خاتون حلال اولمق اهل عدلگه در. عدالتکه قدرتی اولمغانه الله تعالی بر برلان امر ایتدی استعین بالله فان خفتم ان لاتعدلوا فواحدة الآیة. الله تعالی نڭ امر لرینه اطاعت، وعظالمی برلان وعظلمانمق البته بزگه لازمدر.

منصور سکوت ایتدی بعلک امام حضرتلرینه منصورنڭ خاتونی کوب نرسه هدییه یپردی ایسهده «بز حکم شرعینی، برکمهسه گه تقرب اوچون یا که برکمهسه دن هدییه آلمق اوچون، اظهار ایتمایمیز» دیه هدییه سنی قبول ایتمادی، رد ایتدی. خلاصه جناب تعالی برکمهسه بی دنیاده مسعود آخرته بختیار ایدهچک علم ایلان تلطیف بیورغاچ، اول علمگه هیچ قیاسنی قابل اولمیان مالنی قزغانور ومنع ایدرمی؟ علمده کمالت تابقان کمسه لر هیچ وقتده مالغه محتاج اولماز لر. نادانلر، دنیا آرتندن آهواه ایدوب یوکر دکلری حالده، عالملرنڭ قپوسینه کلهش دنیا مالی، مقبولیه کورم دیکلرندن شاشرمقده لردر. نادانلرنڭ مال لرنندن برکت قاچوب، کوزلری توپارلق مال کورم دیکلری حالده، عالملرده روحانیت غالب اولدغندن آنرسه گه قناعت کوزلری برلن قارامقده لردر.

امام رحمه الله نڭ وفاتی

ملوک بنی امیه نڭ آخری اولان مروان بن محمدنڭ عراقدهغی والی سی یزید بن عمرو بن هبیره، زمانه سنده باش کوسترن فتنه لردن غایت مضطرب،

فوق الحد پشیمان اولدقندن، او یلی تورغاچ، مستثنی عالم لرنی، قاضی لر نصب ایدوب عدالة اجراء ایدره فتنه لرنی باصدیر ورغه یول بولماسمی دیه، تله دیککی عالم لرنی بر اش باشینه تعیین ایتدی. وعلما آراسنده امام حضرتلر نندن اورع افقه بر ذات یوقلغنی بلدکنندن، امام حضرتلری قاضی القضاة نصب ایدوب بیت المال نظارتی، و باشقه مهم اشلرنی آگاتفویض ایدرگه اراده ایتدی ایسه ده اعتذار ایتدی، «پیچات با صارغه کوزم کورمی، شوندا ی الوغ اشنی تدبیر واداره ایتمگه اقتدار م یوق» دیه رد ایتدی. ولی ایسه تخویف ایتدی، لکن خوف ایتمدی، نهایت ولی: «والله سوزمی ایتدیرم، قاضی نصب ایدرم» دیه یمین ایتدی. امام رحمه الله «والله قاضی اولمام» دیه فارشی یمین ایتدی. «بر مسلمنک قتل بر لان حکم ایتوبده حکمینه مندن پیچات باصدیر ماچی اولایکان، او یله شی ده امثال ایدو توگل، مسجد قپوسنی باغلا دیسه ده قبول ایدر چگم یوق» دیوبده سویلیدی. صوگره ولی حبس ایتدردی، ایکی هفته قدر حبسنده و عظ ایدوب، ضرب ایتدیرمه سه ده صوکنندن اون دورت مرتبه ضرب ده ایتدردی. همان قبول ایتمادی. آخر الامر، اقر بامه مشاوره ایدریم دیه چغوب، مکه مکرمه یه کیتدی. و آنده ملوک امیه منقرض اولوب، خلافة عباسیه تشکل ایدوب، ایکنچی خلیفه منصور زمانه سنده ینه کوفه گه فایتدی. منصور غایت، علم سویار، علمائی یارانور بر ذات اولدقندن، امام حضرتلرینک فایتووینه غایت شادلانندی، حتی قدومنی تبریک ایدوب، اون مک درهم و بر جاریه هدیه ایتدی، لکن قبول ایدلنمادی. صوگره منصورغه حاکم و قاضی لارینک عدالتسز لکلر نندن شکایت لراید لنگاچ، هر برده عدالت نی تعمیم قصدی ایله، قاضی لارنی علمادن نصب ایدرگه قرار بیردی. کوفه قاضی لغنی امام رحمه الله گه تفویض ایتمکچی اولدی، امام حضرتلری قبول ایتمادی، دولت عباسیه نك الك پارلاق وقتنده تحت که اولترمش منصور امامک مخالفتینه غایت کیفی کیتوب آچیغلانندی، و حبس ایدرم دیه تخویف ایتدی. دخی قبول ایتمگاچ ضرب ایدرم دیه تخویفنی تأکید ایتدی، کنه قبول ایتمگاچ، منصور «البتہ قاضی لق غه نصب ایدرم» دیه یمین ایتدی.

امام رحمه الله ایسه فارسی «والله قبول ایتمازم» دیه یمین ایتدی. صوگره منصور امام حضرتلرنی حبس ایتدردی. «خلاص اولاسی کیلسه قبول ایتسون» سوزنی ایشتدیره توردی ایسه ده «دنیا حبسندن آصلا قورقما یمن» جوابی ایشته کیلدی. آخر الامر قبول ایتمگاچ سیاست که توتنوب هر کون اون مرتبه صوغوب کوفه اورامنده «اوشبو کومسه قاضیلقدن باش تارتدیغی اوچون هر کون شوپله اون مرتبه صوغلمقده در» دیه قچقره رق توتوب یورتدیلمر. اون کون شوپله صوغوب تعذیب ایتدکلری کبی، آشادقی طعامنده اچدیکی اچمیلیگنده دخی نهایت درجه قصدیلر ومضایقه یه توشوردیلر، حتی اوغلی حماد رحمه الله غه «بر آیلق آزعیم ایکی در همدر» دیه بیرمش در. شوپله فاطمی تعذیب که تحملی قالمادیغندن الله تعالی حضرتلرینه قانلی یاشلر توگوب یغلاب، دعا ایتمش وجاننی آماغه یالوار مشدر. روایتی صحیح اولورسه شوپله صوغو، قیناو ایله اکتفا ایتمای، سیاستنی دها نهایتینه بیتکور مشلر: برفح آغونی اچرگه تکلیفی ایتمش لر، لکن قتل نفس ایدرگه جرأت ایده آلمایمن دید کلرنده منصور حضورنده قهرآ آغزینه صالمشدر، و آخر صولاشنده اوبکه لرنی قوصوب سجده (۱) ایتدیکی حالده کوفه ده ۷۰ یاشنده وقتنده ۱۵۰ سنه سی رجب آینده حبسده تسلیم روح ایدوب، جمله عالمنی الوغ بر عالم لرنی غائب ایتدکلرندن حسرت واندیشه یه صالمشدر. وتاریخ وفاتی «سیف = ۱۵۰» اولمشدر. رحمه الله علیه رحمة واسعة. احمد ابن حنبل الشیبانی حضرتلری کندسی خلق قرآن بوله قائل اولمد یغی اوچون معتصم بالله طرفندن ۲۹ قاچی صوغلدقنده، امام حضرتلرینک حالنی تذکر ایدوب یغلار اولمشدر. جنازه سنی یدی کره اولمشدر، جنازه سیننه شول قدر خلق جمع اولمشدر (ایللی مک دیه روایت ایدلنده در) که طغزلقدن آخشامدن صوگغه قدر دفن ایده آلماش لردر. جنازه سیننه حاضر اولمق شرفینه نائل اولا آلماش لری (اگر روایة صحیح ایسه) یکر می کون گه قدر قبریینه اوقومش لاردور.